

Izvršba narodne avtonomije.

Nekaterim še sedaj ni popolnoma jasen pomen izvršbe narodne avtonomije. Ubijajo si glavo s premišljevanjem, kakó bi mogel državni zbor pravo zadeti za vsak narod posebe. Kar zahteva zmisel člena XIX. državnih osnovnih zakonov, da se podeli temu členu poseben izvršilen zakon potom državnega zbora, mislijo nekateri, da bi obsežal ali moral obsežati tak izvršilen zakon že vse podrobne določbe, ki so potrebne za svobodno in vsestransko razvijanje narodnosti in jezika vsakega naroda posebe.

Če bi bila dolžnost državnega zbora zares taka, da bi mu bilo takó rekoč določevati podrejene zakone in določbe za vso bodočnost vsakega naroda, imel bi isti državni zbor zares obilo in preobilo opravka. Dà, v takem zmislu naloženega opravila bi niti ne mogel on zmagati, tudi ako ne gledamo, da bi bilo soglasje za vsako določbo jako težavno in pretežavno. Državni zbor bi vstvaril vsled take zadače gotovo nekaj nepopolnega ter bi je ne pogodil v obče za noben narod prav. Kakó bi mogel državni zbor vedeti že naprej za bodočnost vsakega naroda, česa bo potreboval v tej ali oni dobi gledé na cerkev, šolo, urade, povzdigo in razvoj narodnih svojstev v morali, običajih, pravu, umetnosti, gospodarstvu itd.? In vendar bi morale stati take obsežne in podrobne določbe v izvršnem zakonu, ko bi državni zbor zares imel dolžnost in pravo, podajati take podrobnosti za razvijanje in življenje vsakega naroda posebe.

V resnici pa ni takó, in člen XIX. ali narodnostni in jezikovni člen sedaj veljavne avstrijske ustave nikakor ne zahteva od državnega zbora tolikega in po stvari sami nemóžnega dela. Ta člen potrebuje od osrednjega zakonodavnega zastopstva veliko manj; on je najsplošnejša določba, in mora biti ta določba taka, ker je pridružena osnovnim ali fundamentalnim členom, ki sestavljajo ustavo, in ker velja za vse narode jednako.

Ta narodnostni člen pravi, da imajo vsi narodi jednako pravo za varovanje in gojenje svoje narodnosti in

svojega jezika. Ta določba, ki je največe važnosti za vsak narod, je sama po sebi sicer takó jasna, da poštemu in pravilnemu mišljenju ni možno motiti pomena tu izraženega prava. Z druge strani pa je vendar ta določba toliko splošna, da ji je možno podrediti drugih splošnih, toda ne toliko obsežnih določeb. Te še vedno splošne, pa manj obsežne določbe bi imele še vedno jednako veljavo za vse narode. Te določbe ima obsežati izvršni zakon, in zato se mora podeliti potom državnega zbora.

K tem splošnim določbam spada vstvarjenje za vsak narod enakih juristiških organov ali zastopov. Tem zastopom se imajo podeliti jednaka prava, kako jim je varovati in gojiti narodnost in jezik vsakega naroda posebe. Ti juristiški organi ali zastopi imajo biti v sporedni, jednako veljavni, nikakor ne podrejeni drug drugemu. Oni imajo biti popolnoma avtonomni, in ker jim je določevati varovanje in gojenje narodnosti in jezika vsakega naroda posebe, imajo imeti značaj narodne ali nacionalne avtonomije. Oni imajo biti nacionalno avtonomni ali narodnosamoupravni organi.

Narodna in jezikovna enakopravnost, podeljena v členu XIX. državnih osnovnih zakonov, nima doslej nikakega izvrševalca ali izvrševalnega zastopa; zato ostane to pravo mrtvo, dokler ne dobi organov, ki imajo izvrševati to pravo. Torej so taki organi neizogibno potrebni. In ker imajo biti jednaki za vsak narod in vsporedni ali jednakoveljavni drug nasproti drugemu, mora jih vstvariti državni zbor s posebnim zakonom, ki dobi po takem ime izvršnega zakona člena XIX. ali narodne in jezikovne enakopravnosti. Zato pa je glavna ali fundamentalna napaka v tem, da težé deželni avtonomisti po izvršbi člena XIX. rotom deželnih zborov. Ti zbori ne morejo vstvariti enakih juristiških organov, že zato ne, ker si prisvajajo sami oblast govoriti in določevati o narodni in jezikovni enakopravnosti in tudi ko bi hoteli vstvariti takim organom odgovarjajoče za-

stope, bi ti ne bili jednaki, ker ima vsak deželni zbor vsled svoje specifične sestave svojo specifično glavo in pamet, a člen XIX. zahteva jednako pamet za vse narode, torej popolnoma jednake in vspeledne juristiške organe za vsak narod, in tako pamet je možno prej ali poslej doseči s pomočjo dogovarjanja in zaščitnikov ustave jedino v državnem zboru. Deželni zbori so samo kvarljivci narodne in jezikovne enakopravnosti in zato je potreba vstvariti odločene posebne juristiške organe kot zastope narodne avtonomije. Poleg deželnih zborov je treba torej vstvariti nacionalno avtonomne zbore; ti zbori vzamejo v svoje področje vse, kar spada v narodno in jezikovno enakopravnost; s tem olajšajo delo deželnim zborom in sicer ravno ono delo, za katero deželni zbori niso bili in ne bodo vsled svoje sestave nikdar sposobni. Deželnih zborov je več, nego je narodov v Avstriji; zato pa bi bilo juristiških narodnosamoupravnih zborov ali organov toliko manj, ravno toliko, kakor je narodov. Polagoma bi utegnili narodi dogovoriti se, da bi nacionalnoavtonomni organi prevzeli tudi ona opravila, ki bi še ostala deželnim zborom, in takó bi se na posled vsa uprava ne samo za gmotne, ampak tudi nacionalne potrebe vsakega naroda jako zljajšala ter bi postala popolnoma prikladna razmeram naše države, katera obseza razne narodnosti in jezike.

Deželni zbori pa so nam zajedno primerna ilustracija. Deželni zbori imajo določena področja. Svojih opravil ne morejo izvršiti v jednom zasedanju ali jednom letu. Oni so stalna organizacija, po kateri se od leta do leta izvršujejo opravila in zadače, katere se vrsté v vsaki deželi od časa do časa. Kakor imajo deželni zbori vsak čas drugih opravil, jednako potrebuje obstoj in razvoj narodnih celot kot takih rešitev novih zadač. Sedaj so šole, potem uradi, sedaj jezik, potem narodna svojstva itd. na vrsti. Kakor bi imel kak narod vsak čas svoje določne potrebe, takó bi jih juristiški nacionalno avtonomni organi reševali. Kakor deželni zbori, bi se tudi oni sklicevali o primernih obrokah na posvetovanje in določevanje zakonov za ves narod in vsak za svoj narod.

Po takem so juristiški organi za vsak narod potrebni že zaradi položnega razvijanja vsakega naroda posebe. Narodi so na jeden in isti hip različno razviti vsled zgodovine, uživanja svobode ali nesvobode, zmožnosti, gmotne moči in drugih razlik. Zatorej mora vsak narod posebe imeti lastni organ ali zastop, ki ima svoje člene iz lastnega naroda, torej zastopnike, ki natanko poznajo moč in potrebe svojega naroda v določenih dobah.

Za vstvarjenje juristiških organov kaže se jednaka potreba za vse narode; tej potrebi more zadostiti jedino osrednji ali državni zbor, ker mu je vstvariti juristiške organe, jednakoveljavne za vse narode. Od stvarjenja teh organov naprej pričnejo razlike, ker se imajo narodi po svojih lastnostih in silah varovati in razvijati v svoji narodnosti in svojem jeziku. Teh razlik, teh svojstev državni zbor kot tak za vsak narod posebe ne pozna in mu jih niti ni treba poznati, ker njegova zadača je reševati jedino to, kar je skupnega vsem narodom, celi državi. Kaj je mari nemškemu Tirolcu, kake potrebe in težnje ima slovenski Gorenjec gledé na varstvo in gojenje svoje narodnosti in svojega jezika? Ali se je tirolskemu poslancu brigati za kaj takega v državnem zboru? In naopak. Po takem je popolnoma neprimerno, da bi se državni zbor bavil s predmeti, ki so partikularni in specifični kakemu narodu. Jednako je tudi neustavno, da bi državni zbor zapravljaj svoj čas za zadače, ki ne spadajo v njegovo področje. Državni zbor je zajedno drag aparat, in narodi laže opravljajo svoj posel doma po svojih juristiških organih, nego pa potom državnega zbora, ki niti sposoben ni, da bi določeval potrebe vsaki narodnosti in vsakemu jeziku posebe.

Takó je gledé na člen XIX. natanko določena meja državnemu zboru, kakor deželnim zastopom; poslednji nimajo čisto nič govoriti in določevati o tem členu; državni zbor pa ima istemu členu vstvariti samo podrejeno, za vsak narod jednako določbo, to je vstvariti s posebnim izvršnim členom juristiške organe ali zastope za vsak narod posebe. Ti nacionalno-avtonomni organi pa ostanejo potem kot permanentna organizacija, ki ima trajati takó dolgo, kakor vsak narod, ki ima z drugimi jednaka narodna in jezikovna prava. Kakor se vsak narod specifično razvija po svojih sposobnostih in silah, jednako mu ima slediti juristiški organ s tem, da mu od časa do časa daje novih določeb in prenareja stare zakone: vse v zmyslu primernege zaščita in razvijanja narodnosti in jezika onega naroda, kateremu je postavljen v varstvo in napredovanje. Po takem je umeven izvršilen zakon, ki se ima neizogibno pridružiti kot dopolnilo k členu XIX. državnih osnovnih zakonov, a je zajedno razvidno, kakó neprimerno in nepopolnoma se izvršuje doslej narodna in jezikovna enakopravnost vsled tega, da niti državni zbor, niti deželni zbori niso za podrejene določbe sposobni in primerni organi. Še le izvršilni zakon člena XIX. prične dobo, ko se bo začela narodna in jezikovna enakopravnost dejanski izvrševati in to v jedino pravem zmyslu tega člena.

Zapadni kulturonosci in Slovani.

Zapadni, romanski kakor germanski narodi se ponajša s svojo kulturo in civilizacijo. Med germanskimi narodi povzdigujejo v najnovejši čas sebosno Nemci svojo omiko, proslavljajo jo kot cvet vse civilizacije ter postavljajo sami sebe na čelo civilizovanih narodov. To bi ne bilo še toliko hudo, ko bi se smatrali poklicaniki, isto kulturo širiti sebosno med slovanskimi narodi. Poslednje hočejo osrečevati s svojo kulturo, in največa ironija je v tem, da jim pomagajo pri tem poklicu tudi Madjari, da ne govorimo o poljskem plemstvu, ki tudi ne opravlja drugega, kakor misijon nemški kulturi na korist.

Kultura, katera se hvali sama, je takoj sama po sebi sumljiva, in kultura se vsiljuje vendar po naj več samo tam, kjer je ni. Ali Slovani nimajo svoje kulture? In ko bi je ne imeli, kdo je kriv, da je nimajo več? Čudo bi ne bilo nikako, ako bi bili Slovani v sedanjem veku popolnoma brez vsake kulture. Saj se jim je bilo bojevati proti divjakom, proti nesposobnim divjim narodom od prvih stoletij krščanstva do sedanjih dob. Braniti jim je bilo zapadne narode proti Huncem, Obrom, Madjarom, Tatarom, Turkom v raznih stoletjih: braniti jim je bilo konečno sebe proti takim divjim plemenom, kakor proti onim narodom, katere so branili pred prvimi, takó rekoč v plačilo za zaščito zapadnikom. V taki stalni borbi, na veke trajajoči straži proti divjemu vstoku in nehvaležnemu zapadu bi ne bilo nič čudnega, ako bi se bil uničil vsak sled slovanske kulture. In vendar ni takó. Najjasnejše svedočijo o nasprotnem balkanski narodi; med temi najbliži zapadnikom, ki hočejo vsiljevati Slovanom svojo kulturo, Srbi raznih dežel. Odlomki srbskega naroda, ki so ječali do poslednjih vojen, pod turškim jarmom, se dandanes občudujejo zaradi svoje kulturne sposobnosti in tvorilnih sil, in celó avstrijska prestolnica vabi ravno poslednje mesece v prirejeno in še odprto razstavo ter poudarja vrednost umetnosti, ki se razkriva na izdelkih Bošnjakov in Hercegovcev. Na tej kmetijski in gozdarstveni razstavi občudujejo tuji vsak dan dva slovanska dečka iz Serajeva, katera pred občudovalci pleteta umetna dela, kakoršnih niti poznali niso na toliko hvalisanem zapadu. Na letošnji dunajski razstavi je razstavljeno vsaj nekoliko del slovanskega uma, kateremu ne more nihče odrekati notranje sposobnosti, spretnosti in dejanske ročnosti in umetnosti. In kdo je sposobil Slovane za taka umetna dela v kroju, vezenju, pletenju, tesanju, doblenju? Turek gotovo, Madjar tudi ne; a zapadniki se niso približali pol tisočletja Slovanu na pomoč, stokajočemu pod jarmom azijskih oblastnikov. Dà, Slovan balkanski je dokazal, da je sposoben za umetnost, kljubu tlaki, katero je moral opravljati veke in veke. Ali ni bil ravno Göth, kateri je priznal neoporečno vred-

nost slovanske, specijalno srbske narodne poezije? Ali se ni on zaradi krasote te poezije učil srbskemu jeziku? Kaj je pa z glasbo? Ali ni dokazano, da so prvi nemški glasbeniki jemali slovanske napeve v podstavo svojih največih in najkrasnejših skladb? In ali niso letos prvi nemški kritiki priznali brez ovinkov, da glasba, kakoršno izvršuje zbor Slavjanskega, vzbuja nove nade v že otrpnelem glasbenem življenju na zapadu?

Jednako so zidali Slovani že pred tisočletjem v svojem slogu, in njih rokodelski, kakor obrtni izdelki so bili že pred tisočletji toliko krasni, toliko mični, da so jih kraljice in kralji kupovali za svoje dvore in palače. Isto sposobnost, spretnost in dejansko izvrševanje umetnosti v raznoterih obrtnih izdelkih kažejo Slovani pa še dandanes, in nemški strokovnjaki, ki slujejo zajedno kot prvi kritiki sedanje dobe, so lani kar osupnili, ko so jim moravški Slovani priobčili razna umetna risanja, pisanja, šivanja in vezenja, katera izvršuje preprosti narod do današnjega dne na Moravskem, Slovaškem, Gališkem in po drugih deželah. A še bolj ostrmi zapadni svet, ko zvé za dokaze, da to, kar se občuduje sedaj na umetniškem umu slovanskih prostakov in krščenic, je izvrševal isti narod že ob začetku svoje zgodovine, dà, že v dobah, ko Slovanov kot takih obča zgodovina niti ne pozna! In kaj naj ponavljamo o vrednosti cirilice ali azbuke, o kateri je že prešlega stoletja trdil slaven nemški zgodovinar, da je najpopolniji alfabet, ki ga pozna Evropa? In kaj naj rečemo o staroslovenščini, katero je isti zgodovinar postavil poleg grščine kot klasičen jezik in to v dobi, ko so bili drugi jeziki, ki se imenujejo sedaj po pravici ali krivici svetovni, tedaj po obliki še okorni in barbarski?

Pred tisočletjem so imeli Slovani poleg klasičnega cerkvenega jezika tudi svoj cerkveni obred, s katerim so bile in so združene krasne svojstvenosti in lastnosti slovanske narodnosti, slovanskega plemena in duha.

Če pa pogledamo v slovansko pravno, rodbinsko, socialno in gospodarsko življenje, vidimo še dandanes tak ustroj, take oblike, da jih ne poštevaljo samo kulturni zgodovinarji, juristi, filozofi, socialistični ekonomski, ampak tudi sedanji politični teoretiki, dejatelji in državniki. Kar vstvarja zapad na novo za današnje potrebe in razmere, je pri Slovanih že bilo in oziroma še živi na malo in veliko, in kar drugod uvajajo kot poskus, ima med Slovani že svojo zgodovino kot dokaz, da je v svojih podstavah mnogo na trdnšem, nego to, kar induktivno in deduktivno v bojazni podstavlja in nasvetuje zapadna teorija.

Slovane je naposled morala zapadna etnografija, etnologija prišteti v vrsto onih plemen, katera so v sedanjem človeštvu poznana in priznana kot najsposobnija

za nadalnje razvijanje človeške obče in kulturne zgodovine.

Po vsem tem je vprašati: Ali so Slovani tako pleme, da se jim mora še le prinašati kultura? Ali Slovani v obče potrebujejo tujih kultur? Pleme s tako sposobnostjo, tako tvorilno nadarjenostjo in močjo je samo sebi zadostno, da ne potrebuje tujih tvoreb bodisi katere vrste koli. Tako pleme ne potrebuje drugega, kakor svobode, da se more razvijati in gibati, kakor mu vелеva lastni um in srce. Za svobodo se je borilo to pleme za druge narode; svobodo zahteva tudi za svoj razvoj. Ravno ta svoboda pa se hoče Slovanom kratiti in krčiti. Svoboda se hoče Slovanom jemati s tem, da se jim vsiljuje tuja kultura. Sposobnost in tvorilnost se hoče s tujo kulturo slabiti slovanskim narodom, ki so zgodovinski dokazali, da znajo sami zasaditi podstave in razviti to, kar je uslovje narodnega in pravega kulturnega življenja.

Pedagogiški obče veljavni zakon je, da se mladina vzgojuje duševno in moralno na podstavi tega, kar ji je že znanega. Ta zakon je veljal od nekaj tudi za vzgojo narodov. Da ne gremo dalje, so že apostoli širili krščanstvo s tem, da so narodom puščali po moči, kar je bilo starega, ter so skušali na starih podstavah in narodnih sporočilih podajati novih resnic, ko so staremu prideli nov pomen. Misionarji v svoji modrosti tudi dandanes ne uničujejo, kar je starega, ampak poučujejo divjake s pomočjo tega, kar je pri njih običajno in v veljavi. Tudi državniki spreminjajo zakone polagoma in mnogokrat puščajo bistvo starih naredeb, starih sporočil ter združujejo ž njimi samo nove oblike.

S sposobnimi posamezniki ravnaajo vsi modri pedagogi vedno previdno; ne vp rezajo jih v to, za kar ne kažejo sposobnosti, ter jim skušajo razviti jedino one sile, ki sestavljajo ravno njih specifično nadarjenost. Ravno taka je s sposobnimi narodi. Noben narod ni za vse jednako sposoben, in kar ugaja jednemu, je zoperno drugemu. Ako uničimo v posamezncu to, za kar je nadarjen, pripravimo ga ob njegovo sposobnost sploh, in potem nimamo drugega, kakor topega, glupega človeka pred seboj. Ako zat reš v Slovanu to, za kar je dokazal in še kaže svojo nadarjenost in tvorilnost, uničiš ga v obče, in za to, kar mu hočeš vsiliti, ne bo imel ne uma ne srca. S tujo kulturo zamoriš v Slovanu lastno njegovo kulturo, kulturno sposobnost in razvojnost. In za vsiljeno kulturo ne bo imel nikake tvorilne moči. Pripraviš ga ob tvorilnost, in potem bo zares tuje kulture potreben, pa ne da bi jo rabil kot samozavesten, razvojen, tvorilen narod, ampak jedino kot pasivna masa, ki si nekaj prilasti za občenje in potrebe s tujstvom. Kdor torej vsiljuje Slo-

vanu tujo kulturo, pripravlja ga a priori ob tvorilno moč, in sposoblja ga za vrste onih plemen, katera so popolnoma pasivna, brez vsake tvornosti in plodovitosti v kulturnem pogledu. In ker je slovansko pleme nadarjeno, tvorilno, zatrla bi tuja kultura velik del sposobnega, tvorilnega človeštva. Tuja kultura bi pripravila velik del človeštva ravno ob poseben del človeške kulture. Tuja kultura po takem med Slovani ne more imeti drugega nasledka, kakor uničenje sposobnosti za posebno kulturo in uničenje dejanske, od Slovanov vstvarjene in še gojene kulture.

Ne človeštvo, ne Slovanstvo po vsem tem ne more biti hvaležno zapadnim kulturonoscem, ki hočejo po vsej sili vstvariti nekaj drugega, kakor jim je podeljeno od Stvarnika in njih po delu in naporih oplemenjene narave.

S človeštvenega stališča bi se morali plemeniti narodi upirati nakanam, ki hočejo osrečevati Slovane s kulturo, za katero nimajo ne volje, ne sposobnosti. Plemeniti, zares civilizovani narodi bi morali premisliti, da so Slovani znaten del teh narodov samih, in da če se uniči sposobnost in tvorilnost slovanska, se v obče zat re jeden imeniten del tvorilnega človeštva, ki ima zadačo, tekmovati z umom in srcem v razvijanju človeštva v obče možne kulture. Plemeniti narodi imajo zadačo, da sami sebe ohranijo, pospešujejo drugemu človeštvu na korist in blagor. Divjakov in barbarskih narodov je zares na zemlji mnogo, mnogo več, nego plemenitih. To večino bolj ali manj nesposobnega, pasivnega in divjega človeštva je treba kulturno povzdigniti in oplemeniti po moči in zmožnosti. Slovanstvo pa se je samo pospelo brez tuje pomoči in celó proti tujemu nasprotstvu že ob začetkih zgodovinskih svojih dob do znatne, oziroma celó klasične kulture, isto sposobnost kaže še dandanes, in jo dokazuje dejstveno, kjer koli more dihati svobodno. Slovanstvo po takem ne potrebuje tujih kultur, marveč hrepeni in ima v interesu lastnem in človeštva dolžnost hrepeneti, da ohrani samo sebe lastni in svojstveni kulturi.

Kakor druge kulture, bo potem delovala tudi slovanska kultura človeštvu na blagor. Slovanska kultura ima ravno tak poklic, kakor druge kulture razvijati se in samostalno živeti ter končno kazati svojo plemenito moč med človeštvom, katero ne more samo iz sebe razvijati lastnih kultur. S to zadačo je Slovanstvo na isti stopinji in na stališču istega občega prava, da se svobodno razvija, ne pa uničuje s tujimi kulturami. Slovani po vsem tem bodo zavračali z vso svojo silo nepoklicano tujo kulturo, katera se jim vsiljuje in hoče s tem uničiti njih lastno kulturo in kulturno tvorilnost.

Obrtne šole tujčevalke.

Zapadni Slovani so pod tujim vplivom; zapadna kultura jih osrečuje na vse strani. Česar ne sprejmejo radovoljno sami, jim pa vsilijo in vsiljujejo. Takó ima ves napredek zapadne kulture za Slovane, ki so v krogu in oblasti te kulture, v najboljšem slučaju jedno solčno in jedno senčno stran; običajno ste pa za te Slovane obe strani kulturnega napredka senčni in v narodnostnem, kakor jezikovnem pogledu silno nevarni.

Taka je tudi glede na gospodarstvo v obče, in taka je n. pr. tudi s takó imenovanimi nadaljevalnimi, strokovnimi in obrtnijskimi zavodi, naredbami in šolami. Kar je tu drugim narodom v blagoslov, služi zapadnim Slovanom, rekli bi, v narodnem pogledu v prokletstvo. Zapadni Slovani, sredi občega gibanja, občih potreb in zahtev, ne morejo zaostajati, in takó težé po napredku tudi v gospodarstvu, in tu po šolah raznih gospodarskih strok. Takih šol je že med zapadnimi Slovani mnogo, in zadnji čas se jim snujejo tudi obrtnijske šole. Ali te šole se ne ustanavljajo na narodni podstavi, kakor za druge narode; nasprotno, zasaja se v nje tuj duh in tuj jezik.

Nenarodni duh se širi po obrtnijskih šolah med zapadnimi Slovani najbolj s tem, da se teorija in praksa izvršuje na podstavi tujih predmetov, tujega opazovanja, tujih motivov itd. Kažejo se tuji vzori, tuji izdelki, tuje lepote učencem in učenkam; prezira pa se ali popolnoma ali pa z večine slovanska umetnost, ki se je vedno združevala z obrtnijskimi izdelki. Celó, kar je tujstvo že popačilo na umetnih izdelkih slovanskega uma, slovanskih sporočil, kaže se po obrtnijskih šolah; absolutno pa se izogibajo, predočevati slovanski mladini izvorna dela, prave izdelke in tvorbe, kakoršne je vzorno vstvaril slovanski um po zakonih davnih sporočil in po zakonih lastnega mišljenja in čustvovanja. V tem ko se tuji trudijo, da bi nabrali slovanskih vzorcev obrtnijskih izdelkov ter obogatili ž njimi lastno obrtno umetnost, jo oplemenili in povzdignili, prezira se v obrtnih šolah za zapadne Slovane njih svojstvena umetna obrtnija. Vzgojenci takih šol poznajo potem jedino tuje motive, umetnost tuje obrtnije, ne vedó niti ocenjevati slovanskih izdelkov ter širijo takó imeniten del tuje kulture med slovanske narodnosti. Godi se njim in narodom, kakor izučenim srednješolcem in velikošolcem, ki so se učili po šolah natanko zgodovine raznih vekov in narodov, jedino slovanskih ne. Kakor so ti navdušeni za idejale, ki so se jim predočevali iz tujih zgodovin, jednako živé in goré za umetnost tujih obrtnij oni izšolanci slovanskega rodu, katerim se je po obrtnijskih šolah podajala v pouk jedino tuja teorija in tuja praksa.

Ali z vcepljevanjem tujega duha ni še dovolj. Pridružiti se mora tudi tuji poučni jezik na obrtnijskih

šolah. Madjari širijo po takih šolah svojo kulturo in svoj jezik, naj si ne bode nobenega madjarskega učenca v njih. Kjer so Slovani pomešani z Nemci ali Italijani, tam pa se snujejo obrtne šole z nemškim in italijanskim poučnim jezikom. In v najugodnišem slučaju se uči nekoliko v slovanščini, v tem ko se je slovanskim učencem učiti vsaj tujih tehniških izrazov. Kjer so obrtne šole, namenjene tudi Slovincem, tam že celó ne morejo izhajati brez nemščine in italijanščine, in je za Slovence takih šol, kjer se čisto nič ne poučuje v slovenščini. Slovenci se morajo posebe boriti, ako hočejo doseči, da bi se poučevalo vsaj nekoliko na obrtnih šolah tudi v slovenskem jeziku. Izgovarjajo se nasprotniki, kakor da bi hoteli Slovanom in seosebno tudi Slovincem dobro, ko jim vsiljujejo po tuje osnovanih obrtnih in strokovnih šol: češ, le s pomočjo tujega jezika, tujih izrazov pridejo do zaslužka med Nemci, Italijani, Madjari itd. To trdé nasprotniki v isti čas, ko se sami preseljujejo med Slovane, v slovanske dežele kruha iskat, in v isti čas, ko se sami trudijo priučiti se slovanskim jezikom zaradi gmotnih dobičkov, ki so združeni s tem. Svet v obče pozna dandanes le „Drang nach Osten“, ne pa nasprotno, in vendar se Slovanom natveza potreba tujščine tudi po raznih gospodarskih, seosebno obrtnih šolah.

Z druge strani so zapadni Slovani sami prekratkovidni, da ne vidijo velike nevarnosti v tujčevanju obrtnih in strokovnih šol za lastne sinove in hčere. Odtod izvira tudi mlačnost, da celó slovanski zastopniki in voditelji se ne upirajo dovolj tujim osnovam takih zavodov. In vendar bi zapadnim Slovanom v obče imela biti resnica jasna, da že jedino tuji izrazi za obrtnijske izdelke in predmete silno pospešujejo tujčevanje slovanskih jezikov in slovanskih narodnostij. Po tuje vzgojeni obrtniki slovanskega rodu pokvarijo najprej sami narodno mišljenje, prvič, ker priučé po tuje misliti, drugič, ker nimajo posebne podstave, da bi se drugače upirali tujemu duhu. Za se upotrebijo, ko pridejo med Slovane na delo, tuje izraze, in ker imajo domačih pomočnikov, privadijo se tudi ti tujih izrazov za stare in še bolj za nove predmete. Ker pa konečno narod potrebuje takih predmetov in izdelkov, zapomni si tudi množica tuje izraze, tuja imena, in takó se širijo in množé tuje besede med narodom. Ker so se dandanes pomnožile potrebe za nove izdelke, pride celó med narod na širokem mnogo tujih besed, in ker je v jezikih zapadnih Slovanov že takó mnogo tujih besed, zanesenih za prejšnjih vekov vsled raznih tujih vplivov, postaja nevarnost za narodni jezik vsled vpliva modernih obrtnih šol toliko večja. Pomisliti je, da narod na široko ne more čitati mnogo; vsled tega se mu tudi ne more okrepiti jezikovni duh ali ono čustvo, katero mehaniški pravo zadene v slovnici in slogu.

Najrobitiše in najizdatniše tujčijo leksikalne snovi domači slovník. Potem še le obnemore duh domačega jezika, in po tej onemoglosti propada pravilnost slovnice, sloga in vsa moč jezikova. Te zakone, po katerih propada in mora propadati duh in krepost vsakega jezika, je treba imeti pred očmi, ako hočemo prav poštovati nevarnost, ki žuga zapadnim Slovanom in sosebnim Slovencem od obrtnih in strokovnih šol, osnovanih na tuji podstavi, zlasti osnovanih s tujim poukom bodisi poprek, ali tudi samo gledé na tehniško terminologijo.

Narod, ki je velik, mogočen, ki ima veliko literaturo, utrjen leksikon, in ki vsled blagostanja more tudi široke množice šolati in povzdigovati do poprečno povoljne ali celó višje omike, — tak narod utegne utrpeti tudi začasno tujčenje po šolah, in tudi po obrtnih šolah. Tak narod more tuje izraze trpeti, rekli bi, kakor kako potrato poleg svojega bogatega, krepkega in utrjenega jezika; tak narod tudi odbacne brez posebnih naporov tujščino, tuje besede in izraze, kedar koli se spravi na tako delo. Življenje jezikovo ima namreč svojo veliko moč in podporo v rabi, v intenzivni, kakor široki rabi tega jezika, in ta uslovja so podana v velikih nannarodih in njih veliki literaturi, katero narod rabi od zdalej na vzgor. Vse drugače pa je z malimi narodi, ki nimajo ne velike pismenosti, ne velikih množic, ki bi rod za rodom čitale in ukrepljevale duh in moč narodnega jezika. Med malimi narodi ima dejstveno življenje narodnega jezika šibko podstavo, in zato je že vsaka posamična tuja beseda nevarna ter oslablja duh in krepost jezikovo. Jezik nima konečno svoje moči niti v veliki literaturi, ako se ista literatura ne rabi v vsakdanjem dejstvenem življenju. Malo izda po stoletjih nakopičena literatura, ako — se ne rabi!

Zapadni Slovani po takem nimajo nikake opore, da bi povoljno varovali svojo narodnost in svoj jezik, ako bodo trpeli, da jim ostanejo ali da se jim še nadalje bodo snovale na tujih podstavah obrtne, nadaljevalne in razne strokovne šole. Ne Poljaki, ne Čehi, še manj pa drugi zapadni Slovani imajo močij v sebi dovolj, da bi se obvarovali tujega vpliva, ki jim prav po moderno preti tudi od tuje osnovanih obrtnijskih šol. Notranji razlogi so zato jasni; dejstva so pa tu in tam tudi očitna. V potrjenje naših razlogov podamo pa še posebno ilustracijo iz današnjih dnij.

Znano je, da je bil knez Bismarck tudi 10 let trgovinski minister, in Slovanom še bolj znano je, kako osodo je on določil pruskim Poljakom na Poznanjskem. Kot trgovinski minister je skrbel tudi za povzdigo obrtnije, in da bi pospeševal poslednjo, hotel je osnovati mnogo primernih šol. Zaradi tega je celó naučnemu mi-

nisterstvu odtegnil nekoliko oblasti ter je postal za obrtnijo takó rekoč poseben naučen minister. Kot tak je deloval od 1. aprila 1885 do konca. Ker je hotel Bismarck kar možno naglo pospeševati ponemčevanje Poljakov v Poznanjščini, sprevidel je, da so tudi obrtne šole zato jako prikladno in izdatno sredstvo. Da bi torej naglo širil nemštvo, v isti meri pa tlačil, kar je poljskega, ukrenil je v zapadni Prusiji in v Poznanjščini osnovati mnogo državnih nadaljevalnih šol z nemškim poukom po vseh mestih z 2000 in več prebivalci. Takó je ustanovil med Poljaki več nego 150 takih šol v ravno toliko mestih z blizu 450 razredi za več nego 12.000 učencev. Te šole je osnoval z določno namero, da bi se po njih poljski rokodelci tujčili in potujčeni pospeševali asimilovanje Poljakov, t. j. žitje poljskega jezera v nemškem morju. Poleg tega je določil mnogo štipendij in velike vsote za iste namene.¹⁾ Takó se torej ponemčujejo pruski Poljaki tudi potom obrtnih šol. Bismarck je velik duh, on je vedel, kaj je ukrenil, ko je zasnoval toliko obrtnih šol ravno med Poljaki. Kar pa velja za Poljake, ima veljati tudi za Čeha, Slovence, Hrvate, Srbe, Slovake in v obče za Slovane, katerim se določujejo in vsiljujejo po tuje osnovane obrtnijske šole raznih strok in vrst. In ako bi premišljevanje ne izdalo nič, odprejo oči slovanskim narodom, njih zastopnikom in voditeljem ukrepi Bismarckovi za potujčevanje poljskih rokodelcev in poljskega naroda na Poznanjskem in v zapadni Prusiji. Dolžnost zapadnih Slovanov po takem je, odločno se upirati po tuje osnovanim obrtnim šolam in zahtevati, da se te šole uredé v slovanskem duhu in s slovanskim poučnim jezikom. Drugod trdé in celó tajé, da bi se namerjalo, tujčiti zapadne Slovane; torej naj se opusté tudi sredstva in poti, katere vedejo do potujčevanja. Nobena fraza s še takó lepim izgovorom ne pomaga nič; notranji razlogi in postopanje Bismarckovo svedočijo neporečno, da po tuje osnovane obrtne šole tujčijo široke množice in s tem celote narodov. Slovanskih zastopnikov dolžnost je, kazati na Bismarckove določbe in ukrepe, in zaprejo se široka usta slovanskih nasprotnikov, ki so v besedah toliko liberalni, dejstveno pa vsiljujejo najširšim slovanskim masam svojo zapadno kulturo in svoj jezik. Bismarck ostane za zapadne Slovane klasičen svedok, da obrtnijske šole, po tuje osnovane, so za te Slovane — tujčevalke. Fiat applicatio!

¹⁾ Glej „Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft im deutschen Reiche“ von Gustav Schmoller, zvezek za mesec julij 1890, kjer je označena natanko ta za Slovane poučna točka.

O tehniških izrazih v zakonodavstvu.*)

Mnogospoštovana gospôda!

Nedavno obečal sem g. predsedniku vašega društva, da prečitam v jedni iz vaših sej nekaj iz mojih izsledovanj, dostajajočih se vprašanja jezika v pogledu na zakonodavstvo. Ljubo mi je, da imam čast v prvi vaši seji začenjajočega se leta izpolniti svoj obet.

Gledé na kratek čas, ki se ga mi je poslužiti v ta namen, mi nikakor ni možno, dotakniti se vseh vprašanj, dostajajočih se tega predmeta in mi je omejiti le z lahnim pogledom na vprašanje o tehniških izrazih (terminih) v zakonodavstvu. To vprašanje, mislim, da mi pritrdite, važno je in zanimivo ne le samo po sebi, marveč še zaradi tega, ker se doslej kot oddelni predmet ni preresetovalo z naučnega stališča.

Ta okolnost me tudi opravičuje v tem, da se tukaj omejim le na nekatere opomnje v raziskovanju, primerjanju, ki so moj lastni trud, a takisto o pomočkih, katere sem rabil v čas svojega kodifičijskega opravka v Črni Gori.

Te moje opomnje morejo se popolniti in popraviti po nadaljnjih raziskavanjih, s sodelovanjem oseb, zanimajočih se za to.

Sedanje stanje Črne Gore vam je dobro znano in vi lahko pojmite, kakošne važnosti prve stopinje je za to deželo vprašanje o prikladni pojmljivosti zakonov za národ.

Ako je važnost tega vprašanja popolnoma priznana za države, v katerih je pravna in zakonodavna delavnost razvita v veliki meri, pa si je lahko predstaviti, koliko važnejše je to še za kraj, ki dobiva sistematiške zakone prvič za kraj, kjer ni specijalnih šol, ni specijalistov za njih razkladanje.

A je-li možno brez jasnega umetja zakonov okoriščevati se ž njimi; rabiti jih pravilno, ogniti se tukaj raznoglasju zakonov z drugimi viri prava, neizogibno vodečemu k zmotnjam (govorim po izkušnji) v vsem pravosodnem življenju kraja; kakó zagotoviti nadaljnje harmoniško razvitje prava v deželi?

Vi se gotovo strinjate z mano, ako rečem, da zakonik, namenjen Črni Gori, ako bi ne bil popolnoma razumljiv za narod, bil bi zanj velika nesreča, in v takem slučaju bi bilo bolje za deželo, da ostane še dve sto let brez vsakega sistematiškega zakonika.

Vspešna rešitev tega vprašanja je, kakor naravno, zavisna tudi od umne (nacionalne) sisteme zakonika, od sprejetja vanj znanega dela pojasnilnih elementov, od organske razvrstitve predmetov, od polnega soglasja njegovih trditvev (tez) z elementi nepisanega prava itd.; no

*) Berilo prof. V. V. Bogiščiča v seji ruskega jezikoslovnega društva v Petrograjskem vseučilišču 13. (25.) januarja 1887.

samo po sebi se razume, da je glavno sredstvo za razumevanje zakonov, to je — gotovo jezik.

Treba pa je vendar zavedati se, da je zlasti vprašanje o jeziku v zakonodavstvu jedno najtežavnih, ako želimo, da bi zakonik, ostajoč na višini znanosti, gledé na sistemo, vsebino in obliko v sedanjem času bil popolnoma razumljiv za narod. Doseči ta namen je toliko težavniše, ker vprašanje jezika v zakonodavstvu v obče ne samo ni bilo v teoriji še obdelano, ampak tudi pomen njegov v zakonodavski praksi izpuščal se je iz vida.

S tem sicer nočem reči, da bi bila v teoriji takošna vprašanja popolnoma pozabljeni. Nasprotno, teoretiki niso redko kazali na to, da bistvene lastnosti zakonov so prostota, jasnost, določnost. Že pred 300 leti dejal je Bakon: „in legibus et edictis ordinariis, omnia fusius explicati debent et, ad catum vulgi, tanquam digito monstrari.“¹⁾ Montesquieu, dokazavši neizgibnost prostote in opredeljenosti, pristavlja: „Le lois ne doivent pas être subtiles, elles sont faites pour de gens de médiocre entendement, elles ne sont point un acte de logique, mais une raison simple d'un père de famille.“²⁾ Bentam nam takisto kaže na neobhodnost kratkosti in jasnosti.³⁾ Portalis poudarja zlasti poslednje. Il ne suffit pas, pravi on, qu'un peuple sache, qu'une loi existe, il faut qu'il en connaisse et comprenne le contenu, c'est-à-dire, qu'elle soit rédigée d'une manière claire et conforme à la double nature du législateur et du peuple.⁴⁾

Savigny zahteva zlasti skróčenost⁵⁾ in jasnost.⁶⁾

No, na kaj posebno kaže to obče mnenje prvorazrednih mislilcev? Prvič, kakšno vodilo gospoduje namreč v zakonodavni delavnosti v obče, ako so takšne avtoritete morale poudarjati takšno očividno resnico, kakó da mora biti zlasti zakonodavno delovanje razumljivo národu; čemu ti pisatelji kar čisto nič niso pomišljali se, podati nam neobhodna, bolj podrobna, naučno-določna pravila, uporabljavana k raznim kategorijam slučajev?

Namesto splošnih fraz o jasnosti in določnosti, bilo bi kodifikatorju važneje vedeti, ima-li biti kakoršnakoli razlika v metodi razlage posamičnih skupin zakonodoločb in sicer kakošna; kakó naj se razlagajo določbe, bolj znane národu in v katerem redu gre razlagati one, ki

¹⁾ De augment scientiar. lib. VIII aphori. 68.

²⁾ Esperit de lois. liv. XXIX chap. 16.

³⁾ Revue generale d'un corps complet de législation (édit. 1840) chap. 33.

⁴⁾ Rousset. La science nouvelle I p. 107.

⁵⁾ Ueber den Beruf. p. 25.

⁶⁾ Ibid. p. 159.

so mu manj znane, kakó razlagati bolj konkretne in kakó bolj abstraktne pojme; kakó postopati pri pojašnjevanju določeb znanih kategorij itd

„Il y a deux sciences de droit,“ govori Portalis, „la jurisprudence et la législation, et l'une ne ressemble pas à l'autre.“ Ako se v obče pritožujejo nad tužnim stanjem sočasne jurisprudencije kot znanosti, treba je zavedati se, da stanje njene sestre zakonodavne teorije in tehnike je še mnogo žalostniše; vsaj v tem sta močno podobni druga drugi.

Umljivo je, da je takšno stanje znanosti in zakonodavne prakse pokazalo svoj učinek na sočasne zakonodavne trude pri Srbih in Hrvatih. Na takšen način ta, ki se bavi s kodifikacijo za kakoršno si bodi deželo, pripadajočo srbskemu plemenu, ne more v nobenem slučaju računati na možnost, pridobiti za se kakoršno si bodi korist za svoje delo iz njihovih sočasnih zakonodavnih trudov.

To velja zlasti o vsem, kar se dostaje jezika. Jaz celó mislim, da zlasti v tej zadevi zakonik cara Dušana, Vinodoljski zakon, poliški statut, stojé mnogo više od zakonov današnjega časa; ti starodavni zakoni predstavljajo plodove v tem pogledu vsaj bolj organiškega značaja; novejši pa bolj mehaniškega značaja.

Toda ta naš uvod se je že preveč raztegnil, čas je že obrniti se k našemu specijalnemu predmetu, namreč h tehničkim izrazom, tukaj nas nad vse drugo zanimajočim.

Videli smo že, da obča teorija zakonodavstva ni mogla še rešiti celo bolj splošnih vprašanj o jeziku; vsled tega je jasno, da so še manj rešena po teoretikih vprašanja, dostajajoča se takšnega posebnega predmeta, kakor so tehniški izrazi v zakonodavstvu, v katerih je zavisto umetje zakonov.

Odveč seveda bi bilo omenjati, da takšen položaj dela nahajamo mi pri Srbih in Hrvatih. Vendar nam je omeniti tukaj jeden poskus, istinito čisto slučajen, čegar smoter bi imel biti izključno praktičen.

V začetku 50 let, ko se je dvignilo v Avstriji narodnostno vprašanje, javila se je zajedno potreba, vstvariti za vsako od njih juridiško-administrativno terminologijo. Jedna iz posamičnih komisij, odločenih v ta namen, sestavila je in izdala za Srbe in Hrvate, a takisto za Slovence, knjigo pod naslovom: „Juridisch politische Terminologie“ v obliki slovarja. V tej knjigi so prevedeni po alfabetskem redu nemški izrazi, za katerimi stojé njim odgovarjajoče srbske, hrvaške in slovenske besede.

Dasi tudi so v sestav komisije bili poklicani nekateri jezikoslovci prve vrste, so vendar srbski ekvivalenti, zlasti tisti, kateri niso zajemali iz narodnega jezika, kovali prenašlo, nekako mehaniški, ne naslanjajoč se pri tem na nikake poprej izdelane naučne pripomočke, zato, da bi jih razumeti mogel narod; z jedno besedo, bilo je to oficijalno sestavljeno in oficijalno izdano delo, ki bi

naj služilo potrebi danega momenta. Vrh tega bili so v tem izdanju izpuščeni mnogi važni termini.

Jeden iz glavnih členov — jezikoslovcev, mi je osobno pripovedoval, da so v komisiji odločilen vpliv imeli juristi, iz katerih ni jeden ni imel pojma o lingvistik, jezikoslovce smatrali so oni naravnost le za svetnike.

Iz te knjige bila sta izdana v Dalmaciji dva posnetka, v katerih so italijanski izrazi zavzeli mesto nemških, kajti v tej deželi, kakor znano, so se vsa zakonodavna in sodnijska dela izgotovljala in še se proizvajajo veči del sedaj v italijanskem jeziku. Umevno je, da ti posnetki kažejo ravno iste nedostatke, kakor tudi sami njih izvirniki.

Ali je potreba še opomniti, da vsa ta izdanja se morejo prezirati popolnoma in brez vsake škode od téh, ki se zanimajo sedanji čas z zakonodavnimi deli v srbskih in hrvaških zemljah? Jedinu prilegajoči se material v njih so besede, kakor je umevno, povzete naravnost iz živega narodnega jezika. Sicer nikakor ni potrebno zajemati ravno od tod téh besed, ker možno jih je zajemati iz teh ali njim podobnih izvirnikov, iz katerih so jih zajemali sami njih sestavitelji, to toliko bolj, ker se je število teh izvirnikov poslednjih 35 let znatno pomnožilo.

Očitno je torej, da tudi gledé tehničnih izrazov, kakor gledé drugih vprašanj, mora sestavitelj delati na osnovah lastnih izsledovanj in pravil, iz njih izvirajočih.

No, kaj pa je tehniški izraz? Odgovorimo z zgledi. Pojem o „stvari, služeej v garancijo plače znanega dolga“ ali o odnošaju, izvirajočem od tod med upnikom in zastavljalcem, izražamo mi z jedno besedo „zalog“. Točno takisto pojem o času, naznačenem po zakonu, v katerem upnik ni iskal plače dolga, ter se dolžnik osvoboji od plateža vsled tega, ker je čas zo to pretekel, izražamo z besedo „davnost“.

Tukaj torej beseda zalog in beseda davnost sestavljata epilog dveh bolj ali manj dolgih fraz, ti besedi torej nista nič drugega nego tehniška izraza.

Takošni izrazi, kakor sploh besede, označujoče stvar, dejstvo, odnošaje, so v vseh, celó malo razvitih jezikih.

Pri pojavljanju kakšne si bodi nove iznajdbe, uredbe itd., jezik, ne imajoč mnogo sposobnosti za naznačenje tacega novega pojma, razun neprilicnega opisovanja, mora obogatiti se z novo besedo.

Ta beseda se vstvarja polagoma, ako prihaja predmet postopno v življenje narodov ali pa se sprejme odmah, ako ta predmet pride brzo v narodno življenje. Na podobni način, v obče, z ostalimi besedami, se ti izrazi udomačujejo s posredovanjem izposojila, posnemanja ali samotvorstva.

Napačno bi bilo torej trditi, da se tehniški izrazi vstvarjajo samó po specijalistih in za specijaliste. Res-

nično, v slovarju vsakega jezika je množica tehniških izrazov, pripadajočih vsem strokam človeške delavnosti; in pomen teh izrazov, kakor naravno, ni manj umeven národu, kakor specialistom.

Gledé na pravo, zadoščuje nam omeniti take besede, kakor: dolg, najem, ugovor (pogodba) itd., da se prepričamo, da so se nahajali v narodnem jeziku mnogo poprej nego se je pojavil prvi jurist. Naravno, soudeležba, kakoršne se poslužuje národ pri kovanju izrazov, nahaja se v ravnem razmerju z njegovim znanjem stvari in njegovim delovanjem v podanej stroki. Tehniški izrazi kemije n. pr. ne morejo konečno biti znani národu takó, kakor izrazi poljedelstva ali, da se ne odmaknemo od pravniške stroke, je samó od sebe jasno, da národ bolje ume pravila takošnih uredob, kakor rodbina, ali takošnih odnošajev, kakor kupčija, prodaja, sestavljača pojave njegovega vsakdanjega življenja, nego naredbe znanih oddelkov javnega prava, o katerem národ celo nima dovolj jasnega pojma.

Tukaj omenimo vsekakor še to, da v večini evropskih držav vsled zgodovinskih uslovij nahajajo se v tem pogledu pojave, polne notranjega protislovja. Tukaj se národ vsled monopola juristov ne smatra še za toliko zrelega, da bi skrbel sam za vsa dela, tikajoča se zasebnega prava — med tem ko javno pravo priznava samemu neizobražencu iz národa sposobnost, biti članom parlamenta in zakonodavstva v zapletenih vprašanjih državne administracije, politike, ekonomije financ.

Rekli smo zgorej, da národni jezik sam po sebi vstvarja národne termine, kedar se kaže v tem potreba za naznačenje novih pojmov. Iz tega bi se moglo sklepati, da prav za prav nam ni potreba truditi se iskati načinov za kovanje potrebnih tehniških izrazov; saj učini národni jezik sam po sebi in učini to organiški, torej boljše nego mi. No, ogledavši si bliže to vprašanje, nam bo spremeniti do nekatere stopinje naše mnenje; mi se preverimo o tem, da so slučajji, v katerih od jezika ni možno pričakovati tega samotvorstva in da nam je samim iskati neizogibno potrebnih izrazov. Navedemo nekoliko zgledov.

a) V vsak kolikor toliko sistematiški zakonik prihajajo gotovo tudi nove uredbe, dotlej nepoznane národu, vsaj gledé na njih nove oblike. Jasno je, da v narodnem jeziku za to odgovarjajočih izrazov ni bilo; med tem pa so za nove uredbe, jedenkrat uvedene v življenje in za odnošaje iz njih izvirajoče, neobhodno potrebni točni termini, in razumljivo je, da národni jezik sam vstvari te izraze ter utrdi jih običaj. Nemogoče tudi je, označevati jih opisno, s celimi bolj ali manj dolgimi frazami, zlasti ako se ti odnošaji često nahajajo v juridiškem življenju; torej je neobhodno potrebno poiskati posebno besedo za njih označenje.

b) Kakorkoli se želi, izhajati v zakonodavstvu brez abstrakcij, tem ne manje, hitro ko pride stvar do tega,

da bi se privedlo v znano sistemo znatno število zakonov, pa samo priobčenje, vstvarjenje kategorij, brez katerih si zakonika ne moremo niti misliti — provzročuje neobhodnost, označevati z nazivi od tod izvirajoče bolj ali manj abstraktne pojme. In ker nam tudi te abstrakcije v večini slučajev ne kaže označevati s celimi frazami, prisiljeni smo iskati za nje kratke izraze, t. j. tehniške termine.

c) Kakor so v narodnem jeziku sinonimi, so v njem tudi slučajji, ko se z jedno in isto besedo označujejo razne stvari, razmerja, v obče razni pojmi. Niže bomo videli ne malo slučajev, v katerih se ti izrazi v ničemur ne razlikujejo se, često rabijo za nasprotni si pojme. V takošnih slučajjih ne preostaja nič drugega, kakor najti za te različne pojme posebne izraze (termine).

Menim, da je zadosti teh dovodov, da bi dokazali neobhodnost novouvedenja izrazov v juridiški terminologiji in v samem národnem jeziku.

Sedaj, prehajaje k lahkemu obrazu načinov dobivanja teh izrazov, vprašam, ali ni mари kakoršnega si budi občega načela, katero bi bilo treba imeti pri tem pred očmi.

Navedli smo zgorej avtoritetna mnenja gledé lahko-pojmljivosti zakonov, katere je možno resumovati neredko z znanim pravilom: „Želi li zakonodavec biti razumljiv za vse, posluževati mu se je jezika vseh.“ Ono odgovarja, dasi z nekako razliko, znani formuli Vuka Karadžića: „Piši, kakor govoriš,“ t. j. kakor národ govori. Kot pravilo odnašajoče se k jeziku v obče, torej tudi k tehniškim izrazom, je ono istinito; že točnejše pa je ono gledé na glavno literaturno delavnost samega Vuka, t. j. gledé na zapisovanje narodnih govorov in narodne ustne literature.

Toda za naš specialni predmet je tudi to pravilo v svojej absolutnosti neprilčno.

To formulo moremo mi sprejeti le kot odgovarjajočo prirodi našega predmeta, z nekatero omejitvijo in v bolj zanikalnem pogledu.

Naše obče pravilo pri dobivanju izrazov mora biti naslednje: krepko držati se živega narodnega jezika, a kedar se pojavlja neizogibnost, oddaljiti se od njega pa držati se duha njegovega.

V ostalem pa je tudi to pravilo samo obče.

No, kakor posamični slučajji, kateri morejo biti zgrupovani (skupljeni) v nekoliko kategorij, imajo tudi svoje dejanske posebnosti; poskusi za rabljenje vsake iz njih morajo očrtati se samo jednodčasno s pregledom teh posamičnih kategorij.

Vse kategorije nas zanimajočih izrazov, kolikor se oni navajajo tukaj, pa se dajo razdeliti najprimerniše na 3 skupine:

I. Izrazi, nahajajoči se v živem narodnem jeziku.

II. Izrazi izposojeni.

III. Izrazi, bolj ali manj samostalno sestavljeni.

Torej:

I. skupina.

Izrazi v národnem jeziku.

A. Umevno je, da nikakor ne vsi izrazi, katere srečujemo v kakem živem narodnem jeziku, niso znani povsod, kjer je v rabi ta jezik. Toda tisti iz njih, ki je znan povsod, je, kakor se ume samo po sebi najboljši izraz; ne ostaja nič več, kakor kar sprejeti ga, in vprašanje je rešeno na najlažji način. Vendar tudi gledé besed, smatrajočih se za dedščino celega naroda, govorečega ta jezik, so kraji, v katerih včasih ta beseda, dasiravno ima v obče enak pomen, porablja se z nekaterimi bolj ali manj znatnimi razlikami.

Tako n. pr. v Črni Gori besede: *lukavstvo*, *lukav*, *lukavo*, nimajo tega pomena, kakor v drugih srbskih in hrvaških deželah; tam je pomen teh besed mnogo slabši, on malo ne prehaja k smetljivosti ali dovoljeni zvitosti. Potreba je torej okrepiti te besede s kako drugo besedo, ako jim hočejo pridati polni pojem, kateri jim je zares lasten.

Takisto tudi besede *lupež*, *krasti* za prejšnjih plemenskih preprirov kratko in malo niso imele tako silni pomen, kakoršen zdaj imajo v občem jeziku.

B. Znano je, da so slučaji, ko se samo v kakem kraju nahaja kakoršna si bodi beseda, a v drugih tiste povsem ni. Tako n. pr. besede: *supona*, *suponik*, katere pomenjajo posebno čisto zemljedelsko pogodbo in pogajajoče se stranke, rabijo se jedino v Črni Gori. Jaz to sklepam iz tega, da Vuk — ta klasični znalec srbskega jezika in vseh njegovih govorov — ne priobčuje nikjer besede *supona* v svojem slovarju živega národnega jezika, a beseda *suponik* uvrščena je naravnost napačno gledé na obliko in pomen. Razumljivo je, da se mora takšen izraz sprejeti, ako zakon, določen za ta kraj, reguluje tudi to razmerje. No, v takem slučaju je potreba skrbeti za to, da se ta beseda pojasni takó, da je ona razumljiva tudi za druge soplemenike zunaj dotične dežele.

C. Često se nahajajo slučaji, kjer ima jedna in ista reč razmerje in v obče pojem v raznih krajih v oblasti ali obsegu jednega in istega jezika različno ime. Kakó gre postopati v enakih slučajih?

Na prvi pogled se kaže najprimerniše sprejeti takošno besedo, ki je obče znana v deželi, za katero se izdaje zakon. Za tem jeden iz glavnih sinonimov te besede, rabljenih v drugih krajih, je možno postaviti poleg sprejetega tam, kjer se ona nahaja prvič ali pa tam, kjer se pojasnjuje sprejeta beseda: to drugo besedo je možno spojiti z zvezo ali s privzemkom ali pa postaviti jo v oklepah.

Na takóšen način, ne deláje nikakih sprememb v pomenu podanega pojma v deželi, za katero se izdaje zakon, razprostranja se njegova razumljivost tudi v drugih krajih in nasprotno ime, poznano po drugih krajih, postaje znano v deželi, za katero se izdaje zakon. Sicer

ima to pravilo tudi svoje važne izjeme. V slučaju, kedar n. pr. vspešna (paralelna) beseda ima v deželi, za katero se sestavlja zakon, drug pomen, pa je treba takóšnega sopostavljenja izogibati se. In takšnih slučajev je istinito ne samo v neposrednih, marveč tudi v obratnih odnošajih.

Beseda disciplina ima v slovarju Vuka odgovarjajoči izraz *zapt*. Leksikograf ima tu pred očmi Srbijo. Med tem je v Črni Gori sinonim te besede stega, jaz sem ga slišal sam. Dokler se očitvidno ne predstavljajo nikakoršne opovire, i misliš si, da se more naše pravilo lahko upotrebljati. Med tem pa ono na nikaki način tu ni primerno, kajti beseda *zapt* ima v Črni Gori pomen sekvestracije in nasprotno beseda stega ima v Srbiji popolnoma drug pomen, nego v Črni Gori (Vuk navaja odgovarjajoče ji izraze: *verschärfte Polizei*, *Cordon gegen die Pest* itd.). Jasno je, da bi zgoraj naznačeno sopostavljenje v podobnih slučajih privedlo k resnobnim nerazumljenjem.

D) Nasprotno, nič redkeje nego sinonimi, nahajajo se v jeziku različne stvari, razmerja, pojmi, označujoči se z jedno in isto besedo.

Da bi se pojasnilo, kakošen pojem v danem slučaju naznačuje beseda, imajoča več pomenov v navadnem jeziku, podaje se ji znano mesto v določenem slučaju, ona se protipostavlja drugej besedi, ako že sam jezik ni vstvaril, vsaj s prigrisom, kake diferencije med takimi besedami. Razlika, katera se dela s protipoložjem, nahaja se ne redko v samih zakonih, — možno jo je celó najti v tehniških izrazih *Code-Napoleon'a* — v zakoniku, kateri slovijo po točnosti svoje redakcije. Tam je možno, n. pr., opaziti, da izraz *enfants naturels* v protipoložju *enfants legitimes*, imá pomen nezakonskih otrok, a nasprotno, v nasprotju z *enfants adoptifs*, ima povsem drug pomen, namreč navadnih zakonskih otrok.

Ali je v obeh potrebno izogibati se izrazov, imajočih več pomenov?

Ozrši se na to vprašanje a priori, čisto spekulativno, možno je odgovoriti nanje dvojno: z jedne strani je samo po sebi povsem logično pravilo, da je treba izrazov, imajočih nekoliko pomenov, izogibati se. Z druge strani imamo tú opraviti z narodnim jezikom, kateri po svoji organski prirodi, pravijo, dela sam odgovarjajoče razlike, ako so té istinito neobhodno potrebne. Iz tega bi bilo sklepati, da se besede z raznim pomenom, morejo takisto uporabljati kot izrazi v tem pogledu, v kakoršnem óne živé v narodnem jeziku. No, prav za prav pa ni ta, niti drugi odgovor se ne more sprejeti za absolutno pravilo, in vse bode zavisno od svojstev posamičnih slučajev in kombinacij.

Takó n. pr. je znano, da beseda *právo* imá že v národnem srbskem jeziku nekoliko pomenov, kakor: *jus* (v zmislu *facultas*, oblasti), *justum*, *directe*, *vere*

K tej besedi je možno porabiti pravilo drugega odgovora, zato ker je óno v prvem slučaju samostavnik, v drugem — prilog, v tretjem in četrtem — narečje; a zato, očitno, je tudi njih pómén, različen dasi soroden, kakor po slovniških pravilih, takó tudi po mestu, katero ima vsaka beseda iz njih v stavku. No to je prav samó v odnošajih k tem pomenom besede, kateri se nahajajo v živem národnem jeziku. Na žalost se je v juridiško srbsko-hrvaško literaturo, po zgledu tujezemskih jezikov, sprejelo pravilo, dajati tej besedi še jeden pomen, nepoznan národu, namreč: právo v objektivnem zmislu. Ta poslednji pomen, po mojih mislih, bi se ne imel sprejemati v zakonik, sestavljen za národ.

No kaj ukažete delati s takimi besedami, kakor dužnik, kateri v národnem jeziku pomenja debitor in creditor? Je-li možno uporabljati to besedo v zakonu v obojih njenih pomenih, dasi sta dana od národa? Obá pomena sta samostavnika; v izgovarjanju besede, rabljene v tem ali v drugem pomenu, ni nikake razlike; ni razlike tudi v ortografiji juridiški pa sta oba pomena correlata; iz tega sledí, da sta si drug k drugemu

stalna sopotnika. Je-li možen takošen položaj v zakonu? „Dolžnik (v zmislu creditor) to in to; a ta poslednji (t. j. debitor) od dolžnika (t. j. creditor) to in to . . . ? Naravno, to. se ne dá misliti. Iz tega bi morale nastati zmešnjave. Zaradi tega, ako se sprejme beseda dolžnik samó v zmislu debitorja, pa je za izraz creditor neobhodno potrebno poiskati drugega. Da pa to ne sme biti vjerovnik, kakor pišejo v Zagrebu, niti poverilac, kakor govore v Belgradu bomo videli niže.

Zanimivo je tú omeniti, da je takošen dvojen pomen za to besedo, kakor znano, tudi v drugih slovanskih jezikih, kjer besede kreditor, věritel, weryciel ne pripadajo národnemu jeziku ter so le proizvódi posnemovalno-literaturni.

Za lingvista ni brez zanimivosti tudi to, da tudi v národnem nemškem jeziku beseda Schuldner pomenja debitor-ja in kreditor-ja, in da je beseda Gläubiger, kakor tudi pri Slovanih, le hlapčevski prevod poslednje latinske besede.

(Konec pride.)

Ruske drobtinice.

СЪ МІРУ ПО НИТКѢ, ГОЛОМУ РУБАХА.

Narodna pogovorka.

„Počtivši Puškina, my ničém stoljko ne utešim (potolažimo) jegó velikuju ténj (senço, duh), kak položivši, v eti dnji čestvovanja jegó pámjati (spomina), načalo vsenarodnoj podpiski na pámjatnik Gogolju . . . Poželaem, gospodá, da budet Moskvá Pantheonom russkoj literatury, da vzdígnetsja pámjatnik Gogolju v centrě Rossiji, v Moskvě! . . .“¹⁾

1) „Почтивши Пушкина, мы ничѣмъ столско не утѣшимъ его вѣликую тѣнь, какъ положивши, въ эти дни чествованія его памяти, начало всенародной подписки на памятникъ Гоголю . . . Пожелаемъ, господа, да будемъ Москва Пантеономъ русской литературы, да воздвигнется памятникъ Гоголю въ центрѣ Россіи, въ Москвѣ! . . .“

Te zlate besede govoril je A. A. Potěhin, ko se je junija meseca 1880. l. zbrala v Moskvi vsa inteligentna Rusija, da bi udeležila se redke i velike svečanosti, da bi postavila spominek rokotvorni onemu, ki je takó ponosno pel o sebi: „Я памятникъ себѣ воздвигъ нерукотворный . . .“ (Ja pamjatnik sebě vzdvig nerukotvornyj) — jaz menim Puškinsko slavnost.

Preteklo je od te dobe že celih 10 let, koliko slavnih mož je med tem pokosila neusmiljena smrtna kosa: ni več Aksakova, Katkologa, Pisemskega, Turgenjeva, Ostrovskega, Jurjeva, Krajevskega i mnogo, premnogo drugih! I vendar se takó tvrdo pomni, ko je drognolo jedino srce bezbrojnega naroda, ko je padla z mramora prepona! . . .

Vsenarodna podpiska na moskovski pametnik N. V. Gogolju, katero je nasetoval g. Potěhin, začela se je takoj, i, kakor poroča feljtonist „Nov. Vr.“ v št. 5148, dosegla je do 4. aprila t. l. gromadne svote 51.357 rub. Takega vspeha ni imela niti zbirka na spominek Puškinu, katera je v teku 10 let dala samo 13.359 r., niti zbirka na spominek Lermontovu, katera je dala za 19 let 54.000 rub. Torej smemo nadejati se, da

Moskva pa le skoro olupša se s spomenikom, dasi Malorusa, pa vendar plamtevsęga za njo i vzorno zvestega jej sina:

„Москва нужна для Россіи“¹⁾ —

(Moskva nužna elja Rosiji)

kar se pravi po-navadno: Ako bi ne bilo Moskve, ne bilo bi tudi Rusije . . .

„Istor. Věst.“ za mesec julij priobčil je „spomine“ skladatelja N. Afanasijeva. Ti spomini so v mnogih obzirih bogati. V njih je premnogo tvorine, odnašajoče se k posebnostim ruskega gledališnega življenja, v njih nahajamo tudi razne novice, katere nam nagledno rišejo muzikalno stanje v Rusiji za 30.—40. l.

Med drugim g. Afanasijev podrobno opisuje ne posebno sijajno stanje moskovskega opernega gledišča, kjer je sam začel služiti kot igravec na prvih goslih.

Zato pa so v provinciji tam pa bila gledišča, katera so obračala na se pozornost tedanjih ljubiteljev Talije.

V časih, ko so po Rusiji za gospodo še tekale mlečne in strdene reke, ni bilo menda bogatega bojarskega doma, v kojem bi ne bilo domačega gledišča. Pa ta gledišča si niso bila vsa podobna: nekatera so bila prvična (primitivna), nekatera pa takó izvrstna, da so mogla tekmovali s tedanjimi stoličnimi gledišči. K poslednjim prištevá g. Afanasijev v prvi vrsti domače gledišče g. Šepeljeva, bogatega zavodčika (fabrikanta) Vladimirske, Nižegraške i Tambovske gubernije.

V naših provincijah, piše g. Afanasijev, še tedaj ni bilo opernih gledišč, razun Odese i Rige, i gledišče g. Šepeljeva zanimalo je po pravici prvo i jedino mesto v vsej notranji Rusiji.

¹⁾ Te besede vzete so iz Gogoljeve spodobe Petrograda z Moskvo. Nadaljevanje jih glasi: „Для Петербурга нужна Россія.“ (Dlja Peterburga nužna Rosija.)

Gledišče na Yyksu ¹⁾ bilo je le malo manje, nego je Petrograjsko Marijinsko gledišče. Znotranja lega bila je tudi tista: parter, benuar, bel-etaž, drugi i tretji red lož. Lože so bile ravno takó razpoložene, kakor v vseh drugih glediščih: nasproti sceni, kjer je v carskih gledališčih carska loža, bila je paradna loža Šepeljvih, obita z barhatom i zlatom i uvešena z dragocenimi zrcali. Iz lože bila je dver v fojé, kamor so shajali se v prestankih gostje i znanci, i kjer se je dajal čaj.

Vsa uredba, vsa oprava gledišča bila je izvrstna. Mehanika bila je brezprimerna i najbolj težke i zložne opere onih časov dajale so se bez vsakih ovir. Dekoracije bile so prelepe i točne. Narisoval jih je dekorator Korabljev, tudi iz sužnjev Šepeljvih; bil je istinit talent; je res zasluževal ime slikarja. Učil se je v Petrogradu i povzdignil bi se bil morebiti visoko, ako bi mu ne bila prečila rabska zavisnost; vsled zavesti li svojega rabskega stanja, ali vsled kabih družov vzrokov postal je skoro to, kar Rusi zove горский пьяница (= grenki pijanec).

Gledišče je osvečeval plin. Treba je opaziti, da so tedaj celo carska gledišča osvečevala se samo s svetilnicami z oljem. Okolo 20. l. poskusili so osvečavati s plinom gledišče, bivše na Fontanki; ²⁾ pa po vzrivu, pričinišem požar, so to poskušnjo zopet zavrgli. Godba vyksinskega gledišča štela je okolo 50 mož, t. j. bila je le malo manja, nego so bile godbe carskih oper. Jedini važni nedostatek bil je ta, da ni bilo orgel, katere so pa v tedanjih operah le malo rabili.

Solistov je bilo nekaj iz sužnjev; kajti v usadbi (posestvu) Šepeljvih bila je celo škola baleta; nekaj pa so jih nabirali na strani.

Freidank pravi:

„Wohl dem, dem's nicht an Freuden fehlt!“

Ruska pogovorka pa govori:

„Что было, то сплыло.“

¹⁾ Tako se je imenoval najgorši in največi zavod g. Šepeljvih, ne daleč od mesta Múroma, vladimirske gubernije, kjer je bila glavna rezidencija roda Šepeljvih, pravimo rezidencija, ker rodbina Šepeljvih živela je zares po — carski, vsaj precej bogače i razkošneje, nego živé marsikateri nemški knezi. Sam Ivan Dimitrijevič Šepeljev je bil iz dvorjan, je služil začetkom v carski straži, potem pa je odpravil se v svoja gromadna posestva, katera mu je obdelovalo 18 000 duš! Razun tega imel je še štiri jeklo-litne (plavilne) závode, kateri so mu, pomimo (poleg) pomestij, na leto davali nekoliko milijonov rub. dohoda (dohodkov). Rodbina Šepeljvih zedinjala je z gromadnim bogastvom redko omiko i človekoljubje, o kojih se je do danes ohranilo mnogo prekrasnih legendarnih spominov.

²⁾ Tako se zove največa reka, tekoča črez osredje Petrograda ter zedinjajoča Nevo s Finskim zalivom.

Kaka slovenska starina-korenina pa morebiti samo vzdihne: „O dobri, stari časi!“

Zanimiva je tudi povest o ženitvi znamenitega moskovskega tragika, g. Molčanova.

V Kremeljskem Aleksandrovske vrtu ¹⁾ v Moskvi, v srednji pešcheri (jami), katera je dozdej ucelela, bila je tedaj kavarna. Naš tragik je rad sprehajal se po vrtu, pa še rajši zahajal je v kavarno, kjer je osušaval navadno po kozarčku vodke, včasih pa tudi po več. V teku časa nabralo se je teh kozarčkov na 800 rub. izpite vodke, katera je značila se na njegovo ime v kavarninih knjigah. Plačati dolga g. Molčanov ni mogel, kajti denarja ni trpel... Vladelec (posestnik) kavarne pa je imel hčerko. Je li ta hčerka dopadala se g. Molčanovu ali ne, jaz ne vem; da bi pa poravnal nakopivi se dolg, poprosil je g. Molčanov roko hčerke s tem, da bi očka zbrisal dolgo rido kozarčkov, kar je kavarnar z radostjo sprejel i storil...

Ko je pozneje isti g. Molčanov spravil se za granico, da bi popolnil svoja poznanja, nabrali so mu Moskovski trgovci 3000 rub. . . Spremljali so ga praznično, najbolj drago vino teklo je pri tem celimi potoki. Pa kakor se je skoro pokazalo, spremljali so ga ne daleč: odpeljal se je v Sergijevo-Trojiško lavro, ²⁾ menda na božjo pot, da bi nekoliko pomodil i izprosil si pred odhodom blagoslov na daljnji pot od kacega nenavadno svetega meniha. Pa siromak celo lavre ni zagledal — obtičal je v Mytiščenski gostilnici na polu potu v lavro, kjer je cel teden zveto preslužil Bakhu i njegovim spotnicam ter na ta način temeljito, t. j. do čista oprostil se od težke mu butare — kupcovskega denarja... V Mytiščah ³⁾ so ga našli dobrotniki — kupci, kakor se podobi istinitemu geniju — pod biljarom... Ne moremo ne spomniti se prekrasnega Rückerta:

„Jeder nach seinem Sinn wählt seiner Freuden Ort;

Der Rosenkäfer hier und der Mistkäfer dort.“

Božidar Tvorčov.

¹⁾ Ta vrt je razpoložen na zapadni strani historično znamenitega Kremlja ter ga obdaja na podobo polu-kroga. V tem vrtu je bila razmeščena znana politehnična raztava 1867. l.

²⁾ Glej „Rusk. drobt.“ v 4. št. „Slov. Sveta“ za t. l.

³⁾ Tako se pravi vesi, ležeči katic 17 vrst od Moskve. Iz okolice te vesi proveden je v Moskvo „Мытищенский Ключ“ (vir), koji se zove tudi „Громовой Колодезь“ (kladez), ker je po predavanju (sporočilu) nastal od udara groma. V Moskvi zamenila je glavni vodnjak zgodovinski dobro znana „Сухарева башня“ (stolp). Tudi svojega roda: Sic transit gloria mundi!

Pogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

„Glasbena Matica“ v Ljubljani dobi vsled ukaza c. kr. ministerstva za uk in hogočastje 300 gld. podpore, da nakupi potrebnih instrumentov, da jih bodo rabili učenci, ki si jih ne morejo preskrbeti sami. Ta ukaz je sledil na priporočilo vladnega svetnika Zollnerja, ki je pri nadzorovanju šole spoznal tako potrebo, in se je na njegovo priporočilo postavila dotična svota v proračun za leto 1890.

Dramatično društvo v Ljubljani otvori koncem meseca augusta t. l. „dramatično šolo“, kateri je namen, vzgojiti in usposobiti mlade moči za dobre igralce. V Ljubljani dobé novo gledališče; primerno je, da Slovenci sami vzgojé zato primernih močij.

Dr. Jernej Zupanec, c. kr. notar v Ljubljani in predsednik notarski zbornici, je praznoval 22. avg. svojo osemdesetletnico. On je bil od začetka med prvimi delavci za narod. Kot notar je začel on prvi uradovati slovenski; povsod je zastopal načela enakopravnosti, povsod se je pokazal vzornega narodnjaka, bil je prijatelj in vrstnik pokojnemu dr. Bleiweisu in drugim prvo- boriteljem slovenskim. Spoštuje ga vse; on nima sovražnika. Čvrst je še danes, in vse mu želi, da bi ostal še dolgo takó čil. Priredila sta mu serenado in bakljado pevske zbor čitalnice in „Sokol“ kot svojemu članu. Sokolski večer na čast dr. Zupanca se je izvršil prav lepo. Starosta Sokolov g. Ivan Hribar je slikal zasluge njegove na polju slovenskega uradovanja, kot iskrenega ro-

doljuba in blagega, od vseh ljubljenega moža. G. Trstenjak mu je napil kot marljivemu gojitelju slovenskega jezika. 24 notarjev in notarskih kandidatov je priredilo njemu na čast tudi banket.

Fran Kotnik, veleposestnik in tovarnar na Vrdu, umrl je v 62. letu življenja. Njegova parketna tovarna je slula daleč čez slovenske meje. Pokojnik je bil izbran rodoljub, znan tudi kot velik dobrotnik svojih delavcev.

Prof. Bezenšek, slovenski rojak, je imenovan častnim članom od najstarejšega in prvega centralnega Monakovskega stenografskega društva. Na razstavi, katera je sedaj za stenografijo v Monakovem, je dobil premijo prof. Bezenšek, izmed Jugoslovancev, potem še prof. Magdić v Zagrebu in g. Popović v Belgradu.

„**Celjski Sokol**“, ki ga je vlada potrdila, zanima kot važno društvo tudi Hrvate. Udeležijo se njegove svečanosti, ki bode 7. in 8. sept. „Hrvatski Sokol“ pride v obilnem številu, ravno takó „Pokupski Sokol“ v Karlovcu. Za slavnost se delajo velike priprave; ali Celjski magistrat je prepovedal spreved po mestu in razvitje zastav. Pa Sokol se potruži, da se uniči tak odlok, ki ne dopušča Slovincem društva, ne svobode na lastni zemlji.

Slovensko obrtno šolo za Spodnje Štajersko s slovenskim učnim jezikom, zahteva Súdsteirische Post. Ta list odločno povdarja, da Slovenci ne bodo prenehali, zahtevati samo takih uradnikov in učiteljev, ki so slovenskega jezika popolnoma zmožni. Kar se dostaje zahtevanja slovenske obrtne šole, je to jedino pravo stališče, ker drugače se poveča nevarnost tudi od te strani da se Slovincem potujči narod navzdol in na široko. Opozorjamo za ta del na današnji dotični članek.

Volitve na Koroškem. V Velikovcu je slovenska stranka sijajno zmagala. Slovenska kandidata sta dobila Einspieler 84, Muri 88 glasov; nasprotnika pa: Plešivčnik 22, Maierhofer 24 glasov. Volilni komisiji je predsedoval g. župnik Škrbinec. Prvikrat se je cela volitev vršila v slovenskem jeziku. Zmagali bi bili Slovenci tudi še z drugima kandidatoma, da bi bile tri občine volile z njimi, in pa da bi bili nemški konservativci pridobili vsaj nekoliko glasov. „Mir“ pravi: „Nemški konservativci niso nič delali; zato smo morali mi Slovenci prestajati ves vroči boj, vse strahovanje in ves fanatizem razjarjenih nasprotnikov. Vkljub temu je število naših glasov narastlo v Velikovcu in v Celovski okolici. Na ta uspeh smemo biti ponosni in v zaupanjem gledamo na bodoče volitve v državni zbor. V jednem okraju (Celovec-Velikovec) smemo se nadejati zmage tudi po sedanjem volilnem redu. V deželnem zboru naši glasovi itak nič ne zaležejo; več pričakujemo od državnega zbora in za to volitev bomo delali z vsemi močmi.

Ščuvanje na Koroškem proti Slovincem in slovenskim rodoljubom z lažmi, obrekovanji, kakor piše pohlevni „Mir“ še posebe, je že neznosno. Ob volitvah so liberalci preklinjali duhovnike in Slovence, takó, da si narodnjaki skoro na ulico niso upali. . . . Najbolj žalostno pa je, da proti zlobnosti, lažljivosti in sovražnosti teh liberalnih listov nimamo nobenega orožja, nobene brambe. Dokler ne dobimo vlade, ki bi branila manjšino, tako dolgo je naš položaj neznosen. Kaj bi nam tudi koristilo, ko bi imeli v deželnem zboru prav pet slovenskih poslancev? Nemško-liberalna večina jim ne prijenja niti za las. . . . „Voditeljem in poslancem slovenskega naroda bo treba resno prevdariti, ali jim kaže

še dalje podpirati sedanjo vlado ali ne. . . . Ko bi sam Plener vodil ministerstvo, ne moglo bi se nam slabše goditi. Zato se Taaffejevega padca več ne bojimo; nasprotno mislimo, da bi nam le kak prevrat v notranji politiki mogel prinesiti še nepopolno rešitev, ali vsaj nekoliko olajšanje.“ Takó sodi pohlevni „Mir“, ki je doslej hodil „kolikor toliko z vladno stranko.“

V Podkloštru na Koroškem, ko so bile volitve volilnih mož, je prišlo do pretepa. Zbrani so bili Slovenci in Nemci. Med pretepom je bil Miha Šojer zaboden in je kmalu potem umrl. Volil je, dasi rojen Slovenec, z liberalnimi Nemci. Zaradi tega opisujejo stvar takó, kakor da bi bili umora krivi Slovenci. Cele članke kujejo po nemških liberalnih in prijateljskih listih. Župnik Gregor Einspieler in trije slovenski posestniki so pa priobčili v slovenskih listih in nekaterih nemških obširno poročilo, ki kaže, da krivda utegne biti na nasprotni strani. Sodnijska preiskava razkrije resnico vsekakor. V resnici, Slovenci koroški so v najneugodnejšem položaju. Slovenski državni poslanci drugih dežel bodo imeli še mnogo posla, da na pristojnem mestu označijo razmere, da bo svet v obče vedel, kak boj se vsiljuje slovenski manjšini nekdanj popolnoma slovenskega Gorotana.

„**Slovansko pevsko društvo**“ v Trstu, kateremu je vlada potrdila pravila, bo imelo tekom meseca sept. svoj I. občni zbor.

Iz Trsta. Tu se je praznoval rojstveni dan cesarjev posebno slovesno. Društvo veteranov in „Del. podporno društvo“ z zastavo in nekaj udov „Unione Operaia“, tudi z zastavo, so šla pred namestniško palačo, kjer je podpredsednik veteranov govoril v ital., tajnik pa v slovenskem jeziku. Na tisoče ljudstva se je odzvalo z živjoklici. Ko je šel spreved po mestu, prevladali so povsod slovenski lojalni klici. Oficijalni list „Adria“ pa je zamolčal slovensko ljudstvo, zastopano po „Del. podpornem društvu“. „Edinost“ pa piše: Ako izločimo iz vrst Tržaških Lahov vse one, kojih imena se končujejo na ich, az, er, el, itz itd., bodra krdela, ki marširajo na osvoboditev prihodnosti, spremené se pred našimi očmi v zrak. Na trditvev „Indipenditija“, da „kdor se rodi Italijan, ne more nikdar postati Nemec, ako bi prav hotel“, vpraša „Ed.“ prav primerno: „Čemu torej toliko hrupa in krika radi društva „Pro Patria“, ako iz Laha nikdo ne more postati Nemec. . . . Tudi Slovan bi ne smel nikdar postati ni Lah ni Nemec. Tedaj bi se pa o italijanstvu v Trstu niti ne smelo ziniti, kajti Lahi v Trstu bi bili bele vrane. — Pevsko društvo „Adrija“ v Barkovljah pri Trstu je tudi slavilo jako slovesno rojstveni dan cesarjev ter je pokazalo zopet, da predstavljajako potrebno stražo ob Adriji. Ravno ta večer je namreč na prostoru pred luko počila petarda, zločin irrendente. Isto jutro je našlo več udov „Adrije“ košččke papirja, podobne poštnim znamkam, z napisi: W. Trieste e Trento redente — „Italia fata, ma non unita!“ Poleg tega se je našlo, kakor poroča vse to „Ed.“, še nekaj papirjev, na kojih je bil narisana avstrijski orol, davljen po „Italiji“ in „Tridentu“. Trst pa zasaja svoj meč, uprav skozi prsi orla! Pod orlom je bil napis: Circolo Garibaldi — Trieste 1890. — Ko je 24. avg. praznovalo slovensko „Del. podporno društvo“ obletnico blagoslovljenja svoje zastave, so neodrešenci vrgli pred društvene prostore petardo, a 27. avg. so vrgli zopet petardo v poslopju ravnateljstva policije pred vrati nadkomisarja Busich-a, in to ob 10. uri zjutraj! In vse to so bile doslej celó oficijoznim listom samo „otročarije“. — „Tržaški

Sokol" se udeleži slavnosti novega Sokola v Celju; ta sklep je poslednjega posebno razveselil. „Ed.“ pa prištevja: „Zadnji čas je, da si Slovenci podamo bratske roke od periferije do periferije“.

V Istri so bile 25. avg. dopolnilne volitve 2 poslancev za deželni zbor, in to v kmečkih občinah političnega okraja Volovsko. Vsi volilni možje — njih 74 — so prišli na volišče ter so jednoglasno izvolili oba narodna kandidata, namreč g. Slavoj Jenka, načelnika v Podgradu in g. Matka Mandića, urednika „Naše Sloge“. Pri obedu so se sešli potem malone vsi volilci; zavladovalo je veselje med njimi ter so se izrazili: „Ne jedenkrat, temveč stokrat, ako treba pridemo na volišče, da izberemo zopet in zopet naše rodoljube in prijatelje“. Slovanski kmeti v Istri kažejo jekleno voljo in vzorno rodoljubje. 30. avg. je jednaka dopolnilna volitev za mesta v Liburniji. Narodni kandidat je zreli učeni možak dr. Stanger, proti kateremu agitujejo Italijanaši in po njih poslani renegati na vse moči.

Tolminsko ima 30. avg. jedno dopolnilno volitev za deželni zbor; narod izvoli gotovo bivšega dež. poslanca dr. Ant. Gregorčiča kljub temu, da mu hočejo izpodkopati tla. Žalostno je pri tej volitvi to, da se razkriva razpor v domačem taboru. Ta razpor traja sosebno od lanske jeseni ter se nadaljuje tudi po domačih listih. O taktiki ni govoriti, niti o osebnostih, za katere prav za prav gre, dasi so hoteli umetno natvezati, kakor da bi šlo za liberalna in konservativna načela. Umazano pa je ovajanje lastnih sinov in rodoljubov z orožjem, ki se ga je doslej posluževal jedino najhujši slovanski nasprotnik.

b) Ostali slovanski svet.

Cesarjev god, 60. rojstveni dan Franca Josipa, so letos povsod posebno slovesno praznovali. Ruski cesar mu je v prisotnosti rimskega cesarja napil na zdravje.

Bosensko-hercegovska batalijona so prvokrat letos odposlali preko Trsta. Ljubljane na Avstrijsko. Na Dunaju sta bila tudi nekaj dni na straži na c. kr. dvoru. Mnogice so čvrste postave, prave korenjake neprestano obsipale in gledale. Listi so soglasno priznavali, da so čvrsti mladeniči; ali ogibali so se, povedati, kaj li še poudarjati, da so to Slovani. Toda občudovalci so vendar vedeli in zvedeli, da so ti vojaki slovanske krvi. Saj so med seboj srbski govorili. Častniki njih so Srbi in Hrvati. Vidi pa se tudi iz tega, kakó malenkostni so listi onega mesta, za katero se potegujejo, da bi postalo „Gross-Wien“.

Vladika Strossmayer, častni občan. Občinski zastop Nechanic na Češkem je poslal vladiki naslednji telegram: „Občni zastop mesta Nechanic v kraljestvu češkem je imenovalo Vašo Slovatnost za nesmrtno zaslugue a misli slovanski in o probujenju bratskega naroda srbohrvaškega jednoglasno svojim častnim občanom. Karol Bok, starosta.“

Slovanskega kongresa se slovanski nasprotniki v resnici boje; izmišljujejo si, češ, da bode isti v Djakovu pod predsedništvom vladike Strossmayerja ali pa v Pragi ali tudi v Kijevu. Najbrže se bojé, da bi se Slovani ne udeležili v obilem številu iz raznih avstrijskih dežel Strossmayerjeve 40 letnice njegovega višega pastirjevanja, gledé na Prago pa, da bi Čehov ne podpirali v njih pravičnih težnjah drugi avstrijski Slovani. Kar koli ukrenejo Slovani, da bi reševali tudi v oddelnem zjedinenju, ne dá njih nasprotnikom pokoja, v tem ko se oni zbirajo v obliki strelcev, pevcev iz raznih držav in svetov, ne da bi jim Slovani ne privoščili te svobode.

Hrvaški listi so oblekli praznično obleko na čast odkritju Kačićevega spomenika v Makarski v Dalmaciji. Več o tej slovesnosti in svečanosti prihodnjič.

Jednota, politiško slovansko društvo na Dunaju, je zborovalo 24. avgusta, ter je govoril predsednik dr. Živny o sedanjih volitvah za nižavstrijški deželni zbor. Rekel je, da „avstrijsko-slovanska državna stranka“ se ne združi z nobeno nemško stranko več. Slovani Dunajski nočejo delovati proti Nemcem, pač pa računati z razmerami Dunajskega mesta. Slovani hočejo samo varovati svojo samostalnost. Če tudi ni pričakovati sedaj vspehov, treba se je uriti; zato se postavlja v II. in X. mestnem okraju dva slovanska kandidata, in sicer uradnik poštne hranilnice Fran Josip Vaneček in mestni stavbeni inženir Ant. Blaha. Volilni odbori so se postavili, in kandidati bodo razlagali program slovanske državne stranke. Napredek!

Češko. Tu vedno bolj vre. Mladočehi potujejo nemorno od kraja do kraja, poučujejo narod o nevarnosti Dunajskih punktacij; narod jim pritruje, ter odločno zahteva, da se ne udajo za tak dogovor, ki bi bil jedino Nemcem na korist, Čehom pa na škodo. Tolažilno je znamenje, da se oglašajo že tu in tam, da dogovor naj se ne izvrši samo za češko kraljestvo, ampak tudi za Moravo in Silezijo. Olomuški „Pozor“ zahteva naravnost okroženje češke zemlje v jedno skupino nasproti omejenemu, že dognano omejenemu ozemlju nemškemu v češkem kraljestvu. Tak nazor je že velik napredek in kaže, da se silijo Nemci v Čehe postavljati se na stališče narodne, avtonomije, dasi še molče o vojvodinah Osviečim in Zator, ki so sedaj v oblasti avstrijskih Poljakov. Tudi se slišijo že glasovi od mladočeške strani, ki zahtevajo spravo za vse Slované, zastopane v državnem zboru. To je jedino pravo stališče, katero bi varovalo državne, kakor interese vseh narodov.

S tako zahtevo pa bi morali Čehi zahtevati tudi drugo pot, namreč pogajanje v državnem zboru, ne pa po deželnih zborih, kjer bi bilo delo mučno in brezuspešno. Mladočehi niso zadovoljni s tem, da bi se podelil Čehom češkega kraljestva tudi notranji jezik, ampak oni se držé strogo češkega državnega prava. Zlasti je Nemce osupnil govor, ki ga je imel dr. Ed. Gregr zadnje dni v tem zmislu. Nemci in morda tudi vlada menijo že, da se sprava v zmislu Dunajskih punktacij ne izvrši več s pomočjo oslabljenih Staročehov in upornih Mladočehov. Po „Pester Lloyd“ so začeli strašiti, češ, da vlada bo prezirala ti dve stranki, pa poštevata stranko realistov. Z druge strani se govori, da pride grof Taaffe pred otvorjenjem dež. zbora v Prago, kjer se hoče dogovarjati z vsemi strankami. Staročehi so pripravljeni, da bi se sporazumeli z Mladočehi; ali ti porabljajo sedaj načelo, katero so izjavili Staročehi l. 1888 proti njim, proti Staročehom namreč, da, ker je večina češkega naroda na mladočeški strani, naj bi se sedaj podvrgli Staročehi Mladočehom. Poljaki so raznih mislij; Mladočehi jim absolutno ne ugajajo, češ, ker so preveč slovanskega mišljenja, in nekateri poljski listi že naravnost zagovarjajo nemško-liberalno stališče. Poljakov se je v resnici bati, ker oni potegnejo najbrže zopet z nemškimi liberalci, ako bi se posrečilo tem, priti zopet na krmilo.

Tridentinsko vprašanje. Južnotirolski Italijani so priobčili zopet svoj program, ki ne zahteva nič manj, nego tudi fizično razkrojenje Tirolske. V tem ko so v narodnem in jezikovnem pogledu popolnoma samostalni, hočejo tudi za gmotne in vse druge interese svojo avto-

nomijo. V tem ko se je Slovanom boriti za jezikovno in narodno enakopravnost, so južni Tirolci razposajeni ter se hočejo popolnoma ločiti od celokupnosti Tirolske. Slovani so jedino za narodno avtonomijo; ta zadeva samo duševne in dušno kulturne interese. Narodna avtonomija, ako zahtevajo to deželni ali gmotni interesi, ne stavlja fizične ločitve; ona je zadovoljna s staro upravo za gmotne potrebe, in zahteva jedino juristične organe za vsak narod posebe, ki utegnejo obsezati zastopnike jednega in istega naroda iz raznih, tudi oddaljenih pokrajin. V geografskem pogledu narodni avtonomiji je principijalno vse jedno, ali so meje dosedanje drugačne. Ako bi torej osrednja vlada sprejela program narodne avtonomije, bi vse narode zadovoljila in zatrla vse nevarnosti, o katerih trdijo, da bi izvirale za državo iz razkrojitve te ali one pokrajine. Ako bi se našli tudi po izvršeni narodni avtonomiji nezadovoljneži take vrste, kakor se kažejo Tirolski Italijani, bi to nič ne storilo, ker bi vsi narodi bili zadovoljni in bi pomagali z vsemi strankami takoj zavriniti take neopravičene težnje. S tega stališča se še le prav vidi, kake važnosti je narodna avtonomija za varovanje državnih, kakor narodnih interesov. Narodna avtonomija niti ne pošteva takih odlomkov, kakoršen je odlomek južnih Tirolcev. Taki odlomki bi nikdar ne dobili organov, kakeršne zahteva narodna avtonomija za narode, ki štejejo po več milijonov duš. Irredenta na Primorskem bi po narodni avtonomiji izgubila tla, ker irredenta se množi in vzdržuje jedino vsled razmer, da se ni še izvršila narodna enakopravnost na podstavi narodne avtonomije, in da se vsled tega ni mogel okrepiti n. pr. slovanski življenj na Primorskem. Vladi torej ne ostaje v državnem interesu drugega, kakor da preneha z vsako namero, krpiti sporazumljenje od odlomka do odlomka po deželnih zborih. V državnem zboru naj predloži že osnovani program narodne avtonomije, pa bo konec vsakemu čezmejnemu škiljenju tega ali onega narodnega odlomka. Vse kaže to potrebo, in da bo za državne in narodne interese vseh narodov boljše, ako vlada ne odlašaja več s pravo in popolno izvršbo narodne avtonomije. Saj sliši, da celó Čehi se postavljajo že na stališče narodne avtonomije, ko hrepené po spravi in okroženju vseh čeških dežel v jedno skupino.

„Lega Nazionale“. Takó se ima imenovati novo društvo namesto razpuščene „Pro Patria“; zato se agituje povsod med avstrijskimi Lahi (Furlani) in Italijani.

Irredentovska društva „Oberdank“ in „Barsanti“, katerih je bilo mnogo po raznih mestih Italije, so se razpustila na Crispijev ukaz in kakor poročajo, na pritisk avstrijskega in nemškega poslanika v Rimu. Pri predsedništvih nekaterih teh protiaustrijskih društev je policija zasegla tudi razne listine in papirje; med drugim je zasledila tudi bombe, katere so se dale v preiskovanje. Glavni list nemških liberalcev na Dunaju je vedno tajil obstanek in sosebno pomen teh društev; sedaj pa odobruje Crispijev sklep in se vede jako lojalno, v tem ko ne preneha prikrivati drugače vse, kar se v Italiji vrši proti Avstro-Ogerski. Jednako so prikrivali te vrste listi „otročarije“ irredente za Depretisa in tudi pozneje na Primorskem. Le predale teh listov je treba nekoliko pregledati, pa se takoj razvidi, kaka lojalnost tiči v teh organih, o katerih celó nemški nacijonanci trdijo, da bi bila sprava na Češkem in drugod že kedaj dognana, ko bi nemški liberalci ne potrebovali židovskih listov za svoje potrebe. In taki listi imajo zaupanje, kedar ovajajo lojalne slovanske narode.“

Cesar Viljem II. je letos vse poletje stalno na potovanju. Z izgovorom, da rad pregleduje svet, združuje tudi političke cilje in namene. Na Skandinavskem mu je obečal švedski kralj, da bode nevtralen v slučaju vojne med Nemčijo in kako drugo državo. V Belgiji so ga sprejeli najslovesniše; na Angleškem so popustili vse poprejšnje mrznje, in stara mati njegova, angleška kraljica mu je dala takoj pooblastilo, da sme na povratu vzeti Helgolandijo za Nemčijo. To je tudi storil, izjavivši, češ, da je s tem otočjem povrnil se zadnji kos zemlje Nemčiji. Takoj so avstrijski nemški liberalni listi porabili ta izrek, gotovo v tolažbo drugim, kateri so drugih mislij ter menijo, da Nemčija hrepeni tudi še po drugih mnogo večjih kosih zemlje, nego je Helgolandija. Jedva domu došedši, napravil se je cesar Viljem v Rusijo, kjer je bival v krogu carske obitelji več dnij, in kjer so mu priredili mnogo blišča kot velikemu gostu. Za njim je došel tudi kancelar pl. Caprivi, ki je bil dalje časa v avdi-jenciji pri carju Aleksandru III. in se je pogovarjal tudi s pl. Giersom, ministrom zunanjih del. Car je odlikoval pl. Caprivija z najvišim ruskim (Andrejevim) redom. Z druge strani je dobil Obručev, načelnik ruskemu generalnemu štabu, nemški red rudečega orla prve vrste. To, trdijo, da je pomenljivo, ker je Obručev znan zaradi svoje mrznje proti Nemcem. Cesar Viljem je napival to pot v ruskem jeziku, katerega se je nalašč učil že dalje časa. Vsi oni listi, ki stvari poznajo dobro, trdijo, da ničesar ne vedo o tem, o čem in koliko da bi se bila dogovorila na tem shodu oba cesarja. Nekateri, sosebno nemško-liberalni in madjarski listi, bi radi odrekli vsak politiski pomen temu shodu. Po največ se dostavlja, da se je po tem shodu utrdil mir še bolj, nego je bil trden doslej, a velikih prevratov v mednarodni politiki da vsled tega ne bode. Posledice večega pomena da se utegnejo pokazati še le pozneje. No, velikim državnikom in politikom so vendar namere cesarja Viljema bolj ali manj znane, in te namere utegnejo poštrevati primerno na najviših mestih tudi v našem cesarstvu. Sicer dōjde, kakor poročajo, prve dni meseca septembra cesar Viljem v Avstrijo, kjer bo v družbi našega cesarja nekaj dni na lovu.

Viertes deutsches Sāngerbundesfest. Na tisoče in tisoče pevcev iz Nemčije in Avstro-Ogerske je privrelo sredi meseca avgusta na Dunaj, da bi slavili četrti praznik nemške pevske zveze. Nikdo jih ni motil; svobodno so se gibali in govorili so, kakor jim je velevalo srce. Za Slovane je mnogo govorov in stavkov zanimivih, ker vidijo, kaj prav za prav mislijo Nemci, in kakó se oni vedejo, kedar bi hoteli Slovani napraviti kako skupno veselico. Dr. Weitlof, znani predsednik nemškega Schulvereina, je rekel med drugim: „Dobro došli v nemškem glavnem mestu dežele, prebivalci katere smatrajo za nacijonalno in patrijotisko dolžnost, varovati tej državi njen stari nemški značaj.“ Ko se je zavezna zastava izročila z nagovorom mestu Dunajskemu, odgovoril je sedanji dunajski župan dr. Prix tako-le: „Radostnim srcem prevzamem to ponosno zastavo v varstvo našega nemškega mesta ter, dobro čuvano, povrnem to zastavo, ko bo pevska zveza prepevala svoje pesmi na drugem kraju. S to zastavo bomo mi v Nemško-Avstriji s svojimi nemškimi brati nemškega cesarstva poslušali zvoke pesmij in tekmovali. Danes vidimo, da mesto hrani brez števila ljudij, in vidimo, da Dunaj ima simpatije povsod, kjer odmevajo nemški glasovi. In takó se Vam zahvaljujem in se ra-

dujem, da sem toliko srečen, da morem v tem našem mestu hraniti to nemško zastavo, katera združuje nešteto nemških množ v mirnem tekmovanju.“ Da bi bil Dunaj stolno in glavno mesto z značajem za vse avstrijske narode, o tem ni sledu v besedah dunajskega župana.

Helgoland, znani otok, je od 10. t. m. že tudi formalno v oblasti Velikonemčije. Kakor pl. Caprivi, poudarjal je tudi cesar Viljem II. velik pomen tega otoka za brambo Nemčije na morju. Ta pomen se kaže iz zveze drugih naredeb, sosebno pa iz kopanja in naprave kanalov ali vodotokov ob severnih mejah Nemčije. To naj poštevajo oni, ki so trdili lehkomišelnost, kakor da bi bil Helgoland brez vsake važnosti. Nemci se oborožujejo proti Rusiji, in v to ima služiti za vso bodočnost tudi otok Helgoland.

„**Društvo prijateljev Rusije**“ se je ustanovilo v Parizu. V posebnem razglasu našteva zasluge, ki jih ima Rusija za Francijo, da sta ruska vlada in ruski narod že davno umela, da je treba ohraniti Francijo krepko, vsled tega da so nastale simpatije med ruskim in francoskim narodom. Jedino ta dva naroda utegneta ohraniti mir v Evropi. Društvo ima blage namene.

Slovaki v Ameriki. Od začetka so v Ameriki veliko trpeli, a nadejali so se boljšega po slovenski (slovaški) prislovisci: „Kto trpi, ten (ta) pannje“ (gospoduje). Poslednjih 5 let pa so jako napredovali, bolj, nego bi v domovini v 50 letih. Sedaj imajo 3 časopise, društva, cerkve in šole in pri tem „**Národný Slovenský Spolok**“. Že celó svoje gledišče imajo v Bridgeportu, Conn. Izlete, zabave napravljajo v Plymouthu, Trentonu, Passnici itd. Po novinah se spodbujajo za izobraževanje in napredek.

KNJIŽEVNOST.

Slovenské spevy. Vydavajú priatelia slovenských spevov. Díl II. Turč. sv. Martin. Tlačou knih tlačiarsko-účastinárského spolku. 1890. Sošita. Cena sošitu 55 kr. s poštino vred. V Turč. sv. Martinu (Ogersko) se je že pred leti zbralo več slovaških rodoljubov za zbiranje in izdavanje slovenskih (slovaških) pesmij. Nabrali in izdali so pred 10 leti šest snopičev, obsežajočih 603 narodnih napevov, ki sestavljajo skupno I. del narodnih pesmij tega podjetja. Takrat je urejeval te pesmi Jan Kadavý; ker je ta umrl, prevzel je njegov posel Karol Ruppelt v družbi z Janom Metličko tom. Tudi po Slovaškem se izgublajo in kvarijo narodni napevi; z druge strani jih kradejo tuji ter prilščujejo sebi. Zato je važno to podjetje, pa tudi težavno, ker izdajateljem je gledati, ni li bila že kaka pesem priobčena. „**Slovenských Spevov**“ Díl II. izhaja v snopičih po pet pol v nedoločenih obdobjih, pa nepretržno jeden za drugim. Vsi snopiči bodo jedno delo, oziroma del II. kot nadaljevanje I. dela. Snopiči II. dela, kakor rečeno, stojé po 55 kr. s pošto, in na isto ceno so se znižali tudi snopiči I. dela. Slovenskim skladateljem, učiteljstvu in društvom priporočamo mi to podjetje sosebno zaradi tega, da se priučé opazovati slovanski duh, ki veje iz pesmij milih bratov Slovakov, ter da se po moči izognejo vplivu tuje glasbe,

katera doni na slovenska ušesa od raznih strani. Slovaki spadajo med oni del slovanskih narodov, kateri so mnogo narodnih svetinj rešili od tujega vpliva in nasilja. Oni živé v goratih krajih, in goram se imajo najbolj zahvaliti, da sežajo tradicije nepokvarjene daleč v prošlost, in da so tudi njih napevi še taki, z reznimi varijantami, kakor so jih prepevali pred stoletji njih predniki v najožji bližini s predniki našega slovenskega naroda. Tudi v tem snopiču je mnogo napevov, ki se gibljejo „v antickýchch (ali) v starovekých stupniciach.“ Naročila naj se pošiljajo neposredno kníhtlačiarsko-účastinárskemu spolku v Turčianskom Svätom Martine (Turócz Szt. Márton, Ungarn), kateri priskrbuje administracijo in ekspedicijo.

Славенска слога или руска војна 1878—79. (Slovenska Slova ili ruska vojna 1878—9.). Napisao Maksim M. Šobalić v drugom izdanju. Cena 50 kr. V Novome Sadu, srpski knjižari i stampari: Braća M. Popovići. Srbski narod rad čita to knjigo, katera opisuje in slavi junaška dela osloboditeljev balkanskih Slovanov.

„Из друштвеног и државног устројства Босне-Херцеговине.“ (Iz društvenog i državnog ustrojstva Bosne-Hercegovine). Takó se imenuje razprava, katero je priobčil prof. Lilek v letošnjem „izvješću“ gimnazije v Sarajevu.

За вјеру и слободу. (Za vjeru i slobodu). Tragedija u 5 činova, od Dragutina Ilijća. Beograd. Cijena 50 kr, *Vlastivěda Slezská.* Dílu II. cast' 1. Historická topografie země Opavské A. K. Napsal V. Prasek. V Opavě. 1890. Nákladem jubilejního fondu na vydávání Vlastivědy Slezské. 8° str. 551. To delo obagučuje češko zgodovinsko in topografsko književnost in je toliko važnejše, da je izšlo ravno v sedanji čas, ko skušajo nemški zgodovinarji pačiti historična dejstva na korist nemški narodnosti, in ko še sosebno delajo na to, da bi Slovani zginili v Sleziji, jednako, kakor na Koroškem, Štajerskem itd. Priporočamo to knjigo zlasti tudi slovenskim veščakom in zgodovinarjem.

Славяне ихъ взаимныя отношенія и связи. (Slavjane, jih vzajemnyja otnošenija i svjazu.) T. III. oddel I. Spisal Pervolf J. Varšava. 1890. Cena 1 r. 50 kop. Ta knjiga je nadaljevanje večega dela, po katerem naj bi Slovani pridno posezali v obče. Vsakemu slovanskemu narodu so v vsaki knjigi odmerjena posebna poglavja o obćih točkah, dostajajočih se slavjanske vzajemnosti.

„Русская наука въ послѣднія двадцать пять лѣтъ.“ (Russkaja nauka v poslednja dvatcat' pjat' lět. Publichnaja lekcija. Odessa 1890. C. 40 kr.

L' Union Franco-Russe. Takó se bo imenoval dnevnik, ki bo od 15. septembra t. l. izhajal v Parizu in razpravljajal ona vprašanja, ki zanimajo in že vežejo Francijo in Rusijo, in bo pospeševal tudi trgovinske odnošaje obeh držav. Sodelovale bodo odlične političke moči, na čelu jim bo znana Madame Juliette Adam. Zunaj Francije bo stal ta dnevnik na mesec 5 frankov, celo leto pa 54 fr. Naroča se na: M. Heymann, Administrateur de l' Union Franco-Russe, 12 Rue Paul-Lelong.

Kapesní slovník polsko-český. Vyšel v Praze nákladem A. Storchy syna, ve dvou dílech. Cena obou dílů dohroinady 3 zl. (gld.) 60 kr.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld., in za četrt leta 1 gld. Za ljubljanske naročnike in za dijake stane celoletno 3 gld. 60 kr. pololetno 1 gld. 80 kr. in četrtletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 20 kr. — Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo Fran Podgorniku v Gorici, ulica Barzellini 4.